

Årsredovisning 2016

Kommunfullmäktige

Innehållsförteckning

1	Övergripande del	4
	1.1 Kommunstyrelsens ordförande.....	4
	1.2 Kommundirektörens kommentarer	4
	1.3 Viktiga händelser under året	4
	1.4 Femårsöversikt	5
	1.5 Vad kostar det?.....	7
2	Förvaltningsberättelse	8
	2.1 Ett hållbart Östersund – Måluppfyllelse 2016	8
	2.1.4 Demokratisk hållbarhet.....	8
	2.1.5 Social hållbarhet.....	8
	2.1.6 Ekologisk hållbarhet.....	9
	2.1.7 Ekonomisk hållbarhet.....	9
	2.2 God ekonomisk hushållning	9
	2.3 Kvalitet.....	10
	2.4 Sammanfattning 2016	11
	2.5 Framtidsbedömning	12
	2.6 Omvärldsanalys	12
	2.7 Finansiell analys för kommunen.....	14
	Risk och kontroll.....	19
	2.8 Driftredovisning	23
	2.9 Investeringsredovisning.....	23
	2.10 Exploateringsredovisning	24
	2.11 Finansiell analys av sammanställd redovisning	25
3	Finansiella rapporter	35
	3.1 Resultaträkning	35
	3.2 Kassaflödesanalys	36
	3.3 Balansräkning	37
	3.4 Tilläggsupplysningar	38
	3.5 Tillämpade redovisningsprinciper	47
4	Kommunen som arbetsgivare 2016	50
	4.1 Medarbetarna.....	50
	4.1.4 Antal årsarbetare.....	50
	4.1.5 Åldersfördelning.....	50

4.1.6	Könsfördelning	50
4.1.7	Sjukfrånvaro	50
4.1.8	Sysselsättningsgrad	51
4.1.9	Övertid	51
4.1.10	Personalkostnader	51
4.1.11	Pensionsavgångar	51
4.2	Konkretiserade långsiktiga mål.....	52
4.2.4	<i>Att kommunen är en attraktiv arbetsgivare innebär att kommunen erbjuder utvecklingsmöjligheter och goda arbets- och anställningsförhållanden, samt att kommunen präglas av mångfald.</i>	52
4.2.5	<i>Alla medarbetare värderas lika och arbetsmiljön på kommunens arbetsplatser är hälsofrämjande och ger förutsättningar för ett hållbart arbetsliv.</i>	52
4.2.6	<i>Sjukfrånvaron i den kommunala organisationen är högst 4,5 % år 2020.</i>	52
4.3	Personalpolitiska aktiviteter under året.....	54
4.3.4	Arbetsmiljö och rehabilitering	54
4.3.5	Medarbetar- och ledarutveckling	54
4.3.6	Mångfald och Likabehandling.....	54
4.3.7	Övriga arbetsgivarfrågor.....	55
5	Miljöredovisning.....	55
	Målen för årets miljöarbete	56
	<i>Långsiktigt mål</i>	56
	<i>Konkretisering 1</i>	56
	<i>Konkretisering 2</i>	56
	<i>Konkretisering 3</i>	57
	<i>Miljöåret 2016 – axplock av aktiviteter och händelser</i>	57
	Klimat	57
	Vatten.....	58
	Kemikalier	58
	Miljöpris	59

1 Övergripande del

1.1 Kommunstyrelsens ordförande

1.2 Kommundirektörens kommentarer

1.3 Viktiga händelser under året

Under 2016 har en strid ström av plan- och byggärenden inkommit till kommunen. Det har varit en stor mängd stora och små bostadsprojekt men även kulturbyggnader som Nationalmuseum norr och Storsjöteatern samt projekt för lokaler för handel och andra verksamheter har handlagts. Bland byggloven kan nämnas Storsjö strand, flerbostadshus i Lugnvik, villor, radhus och lägenheter i Brittsbo, Östersundshems hyres- och bostadsrätter i Tallåsen på stadsdel Norr, Riksbyggens bostadsrätter längs Fältjägargränd, bostadsrätter i både flerbostadshus och villor på Odensala ängar samt ett antal villor utanför centrala staden.

Behovet av personal i både förskola och skola ökar medan för få unga väljer lärarutbildningar. Åtgärder för att locka behörig personal har vidtagits under året bland annat genom marknadsföring och besök på lärosäten. En gemensam introduktionsutbildning för obehörig personal genomfördes för att ge obehöriga lärare så bra förutsättning som möjligt. I samarbete med MIUN startades övningsförskolor/ -skolor på försök för bättre praktik för lärarstudier. Ytterligare några övningsförskolor/ -skolor behöver starta 2017.

Införandet av ID-kontroller vid gränserna har inneburit en mycket lägre inströmning av ensamkommande barn. Den stora flyktingströmmen under år 2015 har lett till att handläggningstiderna på Migrationsverket är mycket långa, vilket föranleder att det dröjer med beslut om uppehållstillstånd och då även kommunplacering.

Antalet hushåll som söker försörjningsstöd har minskat under året och är det lägsta antalet på fem år. Ett starkt fokus är att hjälpa människor till sysselsättning och där har arbetsmarknadsanställningarna haft betydelse. Goda resultat kan iaktas för de som står långt från arbetsmarkanden liksom för unga vuxna och barnhushåll. Det senare är inte minst viktigt utifrån att bryta ett livsmönster från långvarigt bidragsberoende till egenförsörjning.

Två stora byggen av expresscykelleder har påbörjats. Den ena utmed Brunflovägen från Krondikesvägen till Fagerbacken. Den andra utmed Trondheimsleden från Arkivvägen till Stenhuggargränd i Lugnvik.

I linje med målet att kunna erbjuda 100 % fossilfria tunga transporter till kommunens verksamheter, har Fagerbackens tankstation sedan i maj levererat 220 kubik fossilfritt HVO till Teknisk förvaltnings fordonspark. Tankstationen har i dag endast HVO till försäljning.

Under året har Internationella Skidförbundet godkänt tävlingsbanor för världscuptävlingar i längd på Östersunds skidstation, vilket möjliggör för stora återkommande arrangemang.

Under hösten invigdes den till- och ombyggda Sporthallen. Några delar kommer att färdigställas under 2017.

Under 2016 har kommunen tilldelats pris som Årets nyföretagarkommun, Årets tillväxtkommun i Jämtland och ett designpris för processen att arbeta fram tillväxtplanen.

Den totala arbetslösheten i Jämtlands län har minskat från 7,7 % den 31 december 2015 till 7,5 % den 31 december 2016. Motsvarande siffror för riket är en minskning från 8,0 % 31 december 2015 till 7,8 % den 31 december 2016.

Under året har totalt 4 217 ansökningar till grundläggande- och gymnasial vuxenutbildning behandlats av Lärcentrum, vilket är 252 fler än under 2015. 2 554 elever har under året deltagit i gymnasial vuxenutbildning och 157 elever i grundläggande vuxenutbildning. Under 2016 har totalt 889 elever någon gång deltagit i Sfi-utbildning.

Tillsammans med Regionen startas ett projekt med medel från Europeiska Socialfonden. Projektet handlar om att utveckla och öka antalet anpassade aktiviteter för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Sjukfrånvaron under året uppgår till 8,1 %. Sjukfrånvaron har minskat med 0,3 procentenhet jämfört med 2015. Sjukfrånvaron har minskat både bland kvinnorna och bland männen. Om man tittar på sjukfrånvaron både vad gäller kön och ålder så har den minskat för både kvinnor och män i åldersintervallen 30 år och äldre, medan den har ökat i åldersintervallet upp till 29 år. Den största minskningen, 0,7 procentenheter, finns bland kvinnorna i åldersintervallet 30-49 år. Högsta sjukfrånvaron finns bland kvinnor i åldersintervallet 50 år och äldre 9,4 %. Lägst sjukfrånvaron har männen i intervallet 30-49 år, 4,8 %.

Befolkningen har ökat med 679 personer under 2016. Från 61 066 invånare 2015 till 61 745 invånare 2016. Det är femte året i rad som befolkningen i kommunen ökar. Antalet invånare är en faktor som i hög grad påverkar kommunens skatteintäkter och därmed de totala intäkterna.

Det goda resultatet för 2016 visar att kommunen har en i grund sund och välskött ekonomi. Detta understryks av kommunens ratingbetyg hos Standard & Poor´s. Den 26 oktober 2016 bekräftades detta höga kreditbetyg, AA+ (med tillägget positiv outlook), det näst högsta som går att få. Bland kommunens styrkor omnämns den exceptionellt goda likviditeten samt kommunens starka finansiella styrning.

Med den höga ratingen som grund kan kommunen på kapitalmarknaden låna med bättre lånevillkor än vad de svenska storbankerna kan erbjuda. Man kan även uttrycka det som att kommunen lägger beslag på bankernas lånemarginaler. Som lite kuriosita kan nämnas att kommunen på certifikatprogrammet 2016 erhöll 3,7 mnkr i minusräntor. Merparten av de upplånade medlen vidareutlånas på marknadsmässiga villkor vidare till våra bolag.

Med pensionsfonden som grund, vilken hade ett marknadsvärde vid årsskiftet på 742,5 mnkr, har kommunen tryggt finansieringen av den utbetalningspuckel som kommer att uppstå runt 2020 när de stora pensionsavgångarna tar fart. I fonden ingår sedan 2014 även kapital för att täcka den upparbetade pensionsskulden sedan 1998. Det är glädjande att konstatera att Östersund som en av få kommuner i Sverige löst problemet med den ofinansierade ansvarsförbindelsen.

Kommunen har välskötta bolag med starka balansräkningar som utgör en positiv faktor när Standard & Poor´s bedömer kommunens ekonomi. Detta understryks av den jämförelse som Dagens Samhälle gjort på 2015 års bokslutssiffror som visar kommunkoncernens egna kapital per invånare. Enligt denna redovisning ligger Östersunds på en sjunde plats i riket. Det är en försämring med tre placeringar jämfört med 2014 men ändå en väldigt bra placering av totalt 290 kommuner.

1.4 Femårsöversikt

RESULTATRÄKNINGAR	2016	2015	2014	2013	2012
Verksamhetens intäkter	917,9	823,7	773,0	744,7	740,8
Verksamhetens kostnader	-4 238,2	-3 907,4	-3 771,9	-3 610,5	-3 497,7
Av- och nedskrivningar	-186,2	-164,9	-153,6	-142,3	-139,8
Verksamhetens nettokostnader	-3 506,5	-3 248,6	-3 152,5	-3 008,1	-2 896,7
Skatteintäkter	2 697,6	2 575,9	2 497,3	2 447,7	2 398,2
Generella statsbidrag och utjämning	856,4	747,8	705,4	665,2	607,5
Finansnetto	20,9	17,6	16,7	-3,7	27,3
Årets resultat	68,4	92,7	66,9	101,1	136,3
Verksamhetens nettokostnad/Skatteintäkter och generella statsbidrag exkl jämförelsestörande intäkt	98,7%	98,5%	98,4%	98,2%	98,1%

KASSAFLÖDESANALYSER	2016	2015	2014	2013	2012
Löpande verksamhet					
Kassaflöde från löpande verksamhet	333,6	309,1	262,2	407,0	155,8
Investeringsverksamhet					
Nettoinvesteringar, im-/materiella anläggningstillgångar	-282,8	-236,4	-272,1	-324,8	-356,0
Försäljning av materiella anläggningstillgångar	0,9	62,4	3,6	2,2	0,7
Investeringar i finansiella anläggningstillgångar	-14,2	-16,3	-183,5	-16,6	-18,4
Försäljning av finansiella anläggningstillgångar			6,8	1,9	
Kassaflöde från investeringsverksamhet	-296,1	-190,3	-445,2	-337,3	-373,7
Finansieringsverksamhet					
Upptagna/amortering lån	700,0	991,7	1 068,3	1 810,0	0
Förändring av långfristiga fordringar	-737,0	-916,1	-1 031,8	-1 700,6	218,8
Investeringsbidrag	2,3				
Kassaflöde från finansieringsverksamhet	-34,7	75,6	36,5	109,4	218,8
Förändring i kassaflöde	2,8	194,4	-146,5	179,1	0,9

BALANSRÄKNINGAR	2016	2015	2014	2013	2012
TILLGÅNGAR					
ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR	8 370,7	7 522,9	6 556,1	5 237,9	3340
Exploateringsstillgångar	-8,6	17,4	24,4	28,4	25,1
Förråd mm	1,4	1,5	1,2	1,6	1,7
Kortfristiga fordringar mm	200,4	209,4	164,3	177,3	383
Likvida medel	327,1	324,2	129,8	276,3	97,2
OMSÄTTNINGSTILLGÅNGAR	520,3	552,5	319,7	483,6	507,0
SUMMA TILLGÅNGAR	8 891,0	8 075,4	6 875,8	5 721,5	3 847,0
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER					
EGET KAPITAL	2 778,5	2 710,1	2 617,4	2 550,5	2 449,4
AVSÄTTNINGAR	678,6	672,4	666,6	660,7	644,5
Långfristiga skulder	4 702,3	4 000,0	3 008,3	1 940,0	130
Kortfristiga skulder	731,6	692,9	593,5	570,3	623,1
SKULDER	5 433,9	4 692,9	3 601,8	2 510,3	753,1
S:A EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER	8 891,0	8 075,4	6 885,8	5 721,5	3 847,0
STÄLLDA PANTER OCH ANSVARFÖRBINDELSER					
Ansvarsförbindelser	1 654,3	2 649,0	2 751,2	3 082,3	3 010,7
- varav pensionsförpliktelser	1 070,0	1 146,4	1 221,7	1 312,4	1 208,6
Soliditet, inklusive pensionsskuld	19,2 %	19,0%	20,3%	21,6%	32,3%
Balanslikviditet	71,1 %	79,7%	53,9%	84,8%	81,4%
Befolkning	61 745	61 066	60 495	59 956	59 485
Förändring	679	571	539	471	112

1.5 Vad kostar det?

Vad kostar det?	Antal personer/ besökare 2016	Kostnad/plats/ besökare 2016	Antal personer/ besökare 2015	Kostnad/plats/ besökare 2015
Grundskoleplats	5 034	97 900	4 843	90 700
Gymnasieplats, exkl gymnasiesärskola	1 826	106 926	1 791	104 413
Förskoleplats i egen regi	2 750	148 600	2 690	147 700
- varav föräldraavgift		9 200		8 900
-varav kommunens kostnad		139 400		138 800
Fritidshemsplats i egen regi	2 427	34 700	2 331	33 300
-varav föräldraavgift		6 300		6 300
-varav kommunens kostnad		28 400		27 000
Plats i äldreboende			648	561 500
Plats i boende enligt LSS			444	763 000
Plats i daglig verksamhet enligt LSS			372	391/dag
Besök på Storsjöbadet	255 403	116	257 981	107
-varav genomsnittlig avgift		56		53
varav försäljning m m		23		23
-varav kommunens kostnad		37		31

2 Förvaltningsberättelse

2.1 Ett hållbart Östersund – Måluppfyllelse 2016

2.1.4 Demokratisk hållbarhet

Långsiktiga mål:

2.1.4.1 *I det demokratiskt hållbara Östersund litar medborgarna på det demokratiska systemet. Medborgarna är engagerade, deltar i samhällsutvecklingen och upplever att de har inflytande.*

Totalt fanns 12 nämndsmål inom målområdet. De åtta mål som har uppnåtts helt eller delvis handlar om ökade insatser för delaktighet och inflytande där t ex medborgardialoger och öppna sammanträden genomförts. Bland de mål som inte uppfylls är att medborgarnas upplevelse av inflytande skulle öka. Här syntes istället en minskning i den medborgarundersökning som gjordes i höstas. Sammanvägd bedömning är att målet är delvis uppnått.

2.1.5 Social hållbarhet

Långsiktiga mål:

2.1.5.1 *Det socialt hållbara Östersund är öppet, välkomnande och tillgängligt. Medborgarna har förutsättningar för ett hälsosamt och tryggt liv på jämställda och jämlika villkor.*

Totalt fanns 30 nämndsmål inom målområdet. Bland de uppnådda målen syns t ex mer nöjda medborgare med kommunens insatser för kultur och idrotts- och motionsanläggningar liksom hemtjänst och boende i LSS-bostäder. Besökande på kommunens öppna mötesplatser, vård- och omsorg, har även det ökat mer än budgeterat.

Ej uppnådda mål är att andelen elever med behörighet till gymnasiet inte ökat i den takt som budgeterats, andelen vårdnadshavare som upplever att deras barn är trygga i förskola och fritidshem inte har ökat från tidigare år och att andelen nyanlända med egenförsörjning inte har ökat jämfört tidigare år. Sammanvägd bedömning – delvis uppnått.

2.1.6 Ekologisk hållbarhet

Långsiktiga mål:

2.1.6.1 *I det ekologiskt hållbara Östersund är livsmiljön hållbar, trygg och säker och främjar biologisk mångfald. Östersund är fossilbränslefritt och energieffektivt 2030.*

Totalt fanns 27 nämndsmål inom målområdet varav 23 uppnått helt eller delvis. Effekter av att målen uppnått är bland annat minskat utsläpp av fossilbränslen genom bättre ruttplanering för skolskjutsar, minskat resande med anställdas egna bilar och byten till mer miljövänliga bilar i kommunens fordonspark. Andra effekter är minskat användande av farliga kemikalier i skolor och förskolor, ökad andel ekologisk mat och att kommunen behöll sin miljöcertifiering.

Ej uppnådda mål handlar t ex om minskad energiförbrukning på sporthallen och storsjöbadet där viss renovering och ombyggnationer skett. Sammanvägd bedömning – målet uppnått.

2.1.7 Ekonomisk hållbarhet

Långsiktiga mål:

2.1.7.1 *I det ekonomiskt hållbara Östersund använder vi invånarnas gemensamma resurser på ett ansvarsfullt sätt. Kommunen, tillsammans med näringsliv och omgivande samhälle, skapar förutsättningar för hållbar utveckling. Östersunds kommun är en attraktiv arbetsgivare.*

Totalt fanns 30 nämndsmål inom målområdet varav 11 uppnått helt eller delvis. Bland uppnådda mål finns t ex mer kostnadseffektivt nyttjande av resurser inom socialnämnden vilket visat sig i att färre personer återkommer efter genomförd insats. Sjukfrånvaron inom barn- och utbildningsnämnden och vård- och omsorgnämnden har också minskat.

Övriga nämnder har dock inte minskat sin sjukfrånvaro vilket innebär ej uppnådda mål. Minskade värden syns också på hållbart medarbetarengagemang i den mätning som genomfördes i höstas. Kostnaderna för akut och planerat underhåll har inte uppnått sina respektive mål.

I en sammanvägd bedömning bör också noteras att kommunens mål i tillväxtplanen om ökat antal arbetstillfällen, fler invånare, fler gästnätter och fler bostäder är uppfyllda. Med beaktande av detta blir bedömningen att målet är delvis uppnått.

2.2 God ekonomisk hushållning

Kommunallagen anger att "Kommuner och landsting" ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet. Det kan även uttryckas som att varje generation ska bära kostnaderna för den kommunala service som konsumeras. Ett krav enligt kommunallagen (KL 8:1) är också att fullmäktige ska besluta om riktlinjer för god ekonomisk hushållning. För Östersunds del beslutade kommunfullmäktige i mars 2015 om riktlinjer för god ekonomisk hushållning. Enligt budget 2016 har Östersund följande långsiktiga mål för god hushållning av resurser:

- Kommunens totala inkomster, sett över två mandatperioder, är större än de totala utgifterna för att undvika att låneskulden ökar på lång sikt.
- Underhållet på kommunens fastigheter sker på ett sätt som inte försämrar värdet på dem.
- Sjukfrånvaron ska minska från 2014 års nivå som uppgick till 7,3 %.

Indikatorer fastställdes i samma beslut, bland annat att ekonomiskt resultat före extraordinära poster har målvärdet 2 % 2016. Östersunds kommun redovisar i bokslutet ett resultat för 2016 på 1,9 % i relation till skatteintäkter och statsbidrag efter bokslutsdispositioner på ca 45 mnkr. Det innebär att det ekonomiska målet beträffande resultat är nästan uppfyllt. Vidare har kommunen under 2016 finansierat 91 % av investeringarna med egna medel, vilket får anses som en mycket tillfredsställande nivå. Indikatorn för sjukfrånvaron med målvärde 7,3 % har inte uppfyllts under 2016 eftersom utfallet hamnade på 8,1 %. Den sammanvägda bedömningen av graden av måluppfyllelse för kommunen är god eftersom merparten av målen har uppnåtts.

2.3 Kvalitet

Östersunds kvalitet i korthet - jämförelse med andra kommuner (KKiK)

Från och med år 2007 har Östersunds kommun deltagit i Kommunens Kvalitet i Korthet, ett projekt som drivs av Sveriges kommuner och landsting. Syfte är att genom ca 40 mått kunna jämföra kommunens kvalitet ur ett medborgarperspektiv med andra kommuner. 2016 deltog totalt 251 av Sveriges kommuner. Östersund visar goda resultat och ligger över medel i de flesta av måtten. Utifrån analys av resultaten jobbar kommunen vidare med förbättringar inom de olika områdena. Redovisning av resultaten finns på kommunens hemsida:

<http://www.ostersund.se/kommun-och-politik/kvalitet-och-resultat/kommunens-kvalitet-i-korthet.html>

Medborgarundersökning SCB

Medborgarundersökningen genomfördes under hösten 2016 bland 1 200 slumpmässigt utvalda Östersundsbor i åldrarna 18-84 år.

Frågorna i undersökningen handlar om hur man som medborgare uppfattar Östersunds kommun som plats att leva och bo på, vad man tycker om kommunens verksamhet och vilken möjlighet till inflytande och påverkan man har i kommunen.

Det sammanfattande betygsindexet för hur medborgarna bedömer Östersunds kommun som plats att leva och bo på är 65 (Nöjd-Region-Index). Bland de 136 deltagande kommunerna i undersökningen 2016 är snittet 60. Östersunds kommuns resultat är alltså högre än snittet. Indexet för att rekommendera Östersunds kommun som en plats att leva och bo på är så högt som 71 jämfört med snittet för de deltagande kommunerna som är 64.

Betygsindexet för hur medborgarna bedömer kommunens verksamheter är 59 (Nöjd-Medborgar-Index). Snittet bland de deltagande kommunerna är 54. Frågor som rör grundskola, gymnasieskola, miljö, kultur samt idrotts- och motionsanläggningar är exempel på verksamheter där Östersunds kommuns medborgare är mer nöjda med än övriga deltagande kommuner.

Nöjd-Inflytande-Index hamnar på 39. Jämfört med övriga deltagande kommuner under 2016 ligger vi något under snittet som är 40. Bäst resultat inom området får vi när det gäller information då betygsindexet är 56. Redovisning av resultaten finns på kommunens hemsida:

<http://www.ostersund.se/kommun-och-politik/kvalitet-och-resultat/medborgarundersokning.html>

Synpunkter

Medborgare/brukare kan lämna synpunkter i form av klagomål, beröm, tips/idéer. Medborgarna kan lämna synpunkter på olika sätt; genom kommunens hemsida, genom telefonsamtal, genom att fylla i en särskild blankett eller muntligt vid besök. Kundcenter registrerar alla synpunkter och har genom sitt system en överblick över att alla inkomna synpunkter hanteras.

För perioden 1 januari till och med den 31 december 2016 har kommunens verksamheter totalt fått in 1396 synpunkter som registrerats. Av de inkomna synpunkterna är det 250 beröm, 1 105 klagomål och 41 tips och idéer.

Synpunkter från medborgare är viktiga för att bedriva ett ständigt förbättringsarbete inom kommunen. Inkomna synpunkter leder till övergripande åtgärder. De beröm som inkommit handlar till stora delar om god service, bemötande från personal samt professionell handläggning.

2.4 Sammanfattning 2016

- Kommunen redovisar ett positivt resultat för 2016 med 68 mnkr. Resultatet enligt ursprunglig budget var 39 mnkr samtidigt som resultatet enligt augustiuppföljningen uppgick till 46 mnkr. Resultatet på 68 mnkr innebär att målet för god ekonomisk hushållning uppfylldes.
- Underskott redovisas för Socialnämnden, -8,9 mnkr samt Kultur- och fritidsnämnden, -0,5 mnkr. Vård- och omsorgsnämnden redovisade ett resultat på +14,0 mnkr och Barn- och utbildningsnämnden landade på ett 0 resultat.
- Investeringsnivån under 2016 uppgår till 286,8 vilket är 135,9 mnkr lägre än budget. Av investeringsbudgeten för 2016 ombudgeteras 110,9 mnkr i samband med bokslutet.
- Befolkningen har ökat med 679 personer och uppgår den sista december 2016 till 61 745.
- Internbanken har via certifikat- och MTN-program lånat upp 4,7 miljarder kronor varav 4 405 mnkr har vidareutlånats till bolagen. 295 mnkr avser kommunens egen upplåning.
- Den 26 oktober 2016 bekräftades kommunens kreditbetyg, AA+ (med tillägget positiv outlook). Bland kommunens styrkor omnämns den exceptionellt goda likviditeten samt kommunens starka finansiella styrning.
- Internbanken redovisar under 2016 ett positivt räntenetto inklusive finansiella omkostnader på 16,5 mnkr.
- Sjukfrånvaron minskade under året med 0,3 procentenheter och uppgick vid utgången av 2016 till 8,1 %. Den negativa trenden har brutits och sjukfrånvaron minskar för första gången sedan 2011. Den största minskningen, 0,7 procentenheter, finns bland kvinnorna i åldersintervallet 30-49 år.
- Koncernen Östersunds kommun redovisade ett resultat för 2016 uppgående till 825,6 mnkr (177,8). Det stora överskottet härrör från Östersundshems försäljning av 1/3 av fastighetsbeståndet till Rikshem.
- Koncernbolaget Östersunds Rådhus har under året amorterat 18 mnkr på låneskulden som vid årets slut uppgår till 700 mnkr. Amorteringen är inte tillräckligt hög för att klara kravet i ägardirektivet på en amorteringstid på 25 år.

- Marknadsvärdet på pensionsfonden uppgår vid utgången av 2016 till 742,5 mnkr (210). Pensionskapitalet tillsammans med årlig avkastning ska säkerställa att utbetalningar avseende pensionsintjänande före 1998 inte blir en belastning när utbetalningarna kulminerar år 2020-2025.

2.5 Framtidsbedömning

Den ekonomiska utvecklingen går nu in i ett skede som innebär att kostnaderna för demografin ökar snabbare än intäkterna. Detta kräver ett nytt synsätt på kommunal välfärd och en rad åtgärder från stat, kommuner och landsting.

Den framtida kraftiga ökningen av det demografiska trycket har tidigare förväntats komma efter 2020, och framförallt till följd av många fler äldre, vilket främst skulle påverka äldreomsorgen. Den demografiska förändringen har dock tidigare lagts, genom den starkt ökande befolkningen. Det har främst med en stor flyktinginvandring att göra, men är också en följd av ett ökat barnafödande. Antalet födda har ökat stadigt sedan bottenåret 1999 och väntas om några år överstiga rekordåret 1990. Antal barn och elever i förskola, grundskola och gymnasieskola väntas öka fram till 2020.

Den kraftiga befolkningsökningen fram till 2020 påverkar förutom skolan en rad andra verksamheter såsom kollektivtrafik, socialtjänst, bostadsförsörjning, räddningstjänst, kulturverksamhet och tekniska verksamheter.

Sedan i våras har Migrationsverket reviderat ner sin prognos över antalet asylsökande. Det medför en viss nedrevidering av förväntade kostnadsökningar för kommunsektorn. Den samlade bilden av ett kraftigt demografiskt tryck på kostnaderna kvarstår.

På vilket sätt kan Östersunds kommun hantera de ekonomiska förutsättningar som beskrivs ovan och som är hämtad från SKL:s rapport, "Ekonomirapporten, Oktober 2016" och hur blir resultatet för Östersunds kommun? För 2017 budgeteras ett resultat på 33 mnkr. Med detta resultat uppfylls ett av kommunfullmäktiges målsatta indikatorer på god ekonomisk hushållning. Investeringsnivån uppgår till 497 mnkr inklusive exploateringsverksamheten. Den höga investeringsnivån medför att endast 40 % procent av investeringarna kan finansieras med eget kassaflöde. En lägre självfinansieringsnivå medför behov av en upplåning på 300 mnkr. I budget 2017 redovisas stora tillskott för demografiska förändringar till barn- och utbildningsnämnden samt vård- och omsorgsnämnden.

Den bild beträffande det ekonomiska läget i stort för Sveriges kommuner som beskrivs i SKL:s skrift, Ekonomirapporten, Oktober 2016, överensstämmer bra med den utveckling som beräknas ske för Östersunds kommuns ekonomi. Både för 2017 och 2018 beräknas resultat som endast når målet 1 % av skatteintäkter och statsbidrag. Investeringsnivåerna överstiger disponibelt utrymme för egenfinansiering vilket resulterar i ytterligare skulduppbbyggnad.

2.6 Omvärldsanalys

Arbetsmarknaden i länet

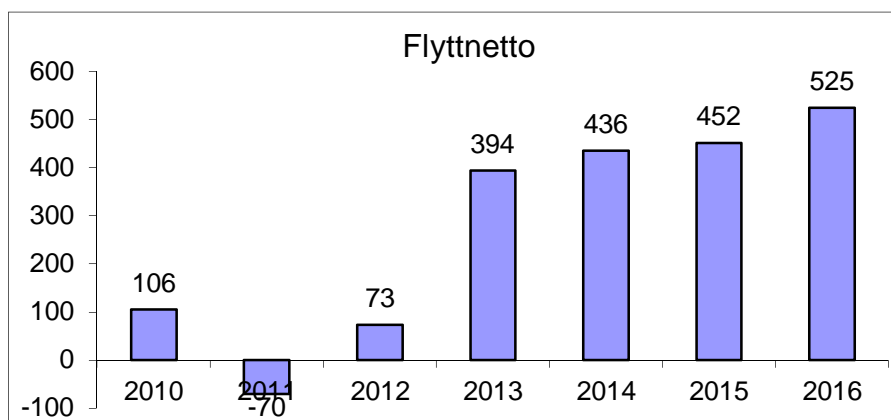
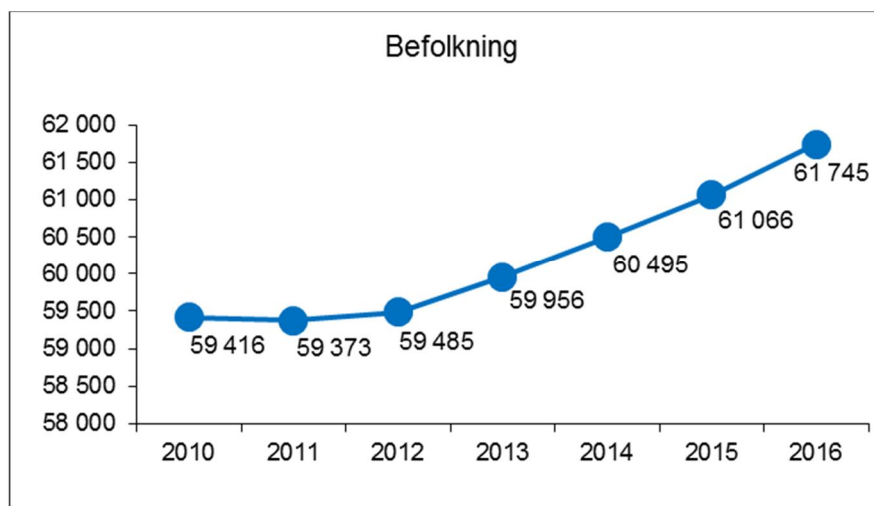
Den totala arbetslösheten i Jämtlands län har minskat från 7,7 % den 31 december 2015 till 7,5 % den 31 december 2016. Motsvarande siffror för riket är en minskning från 8,0 % 31 december 2015 till 7,8 % den 31 december 2016.

Under 2016 har antalet inrikesfödda arbetslösa minskat, medan antalet utrikesfödda arbetslösa har ökat. Det finns lediga jobb, men de arbetslösa saknar rätt utbildning och kompetens för de jobb som finns. Arbetsgivarna upplever därför att det är en arbetskraftsbrist i länet.

Arbetslösheten förväntas stiga framöver. Arbetsförmedlingens bedömning är att de utrikesfödda arbetslösa kommer att stå för den ökningen. Utmaningen här är att matcha de arbetslösa till en utbildning som kan leda till ett jobb. Arbetskraftsbristen väntas också att öka. Här är det generationsväxlingen, med stora pensionsavgångar, som står för den ökningen.

Befolkningen har ökat

Befolkningen i Östersunds kommun har ökat med 679 personer under 2016. Från 61 066 stycken invånare 2015 till 61 745 stycken 2016. Befolkningsökningen består av två delar. Dels ett positivt flyttnetto och dels ett positivt födelsenetto. Det är femte året i rad som befolkningen i kommunen ökar. Antalet invånare är en faktor som i hög grad påverkar kommunens skatteintäkter och därmed de totala intäkterna.

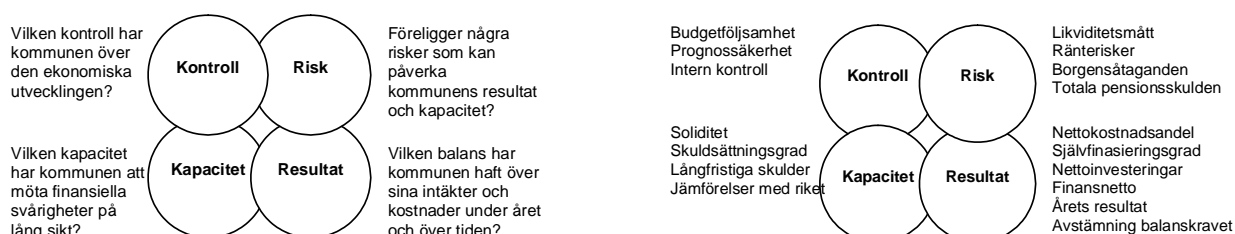
Bostadssituationen

Bostadsbyggandet i Östersunds kommun som redan 2015 låg på en mycket hög nivå har under 2016 ökat ytterligare. Bygglov beviljades under året för sammanlagt 494 bostäder. Av dessa var 301 lägenheter i flerbostadshus, bland annat på Storsjö strand och Tallåsen. 94 villor, 26 parhus och 54 radhusvillor beviljades bygglov, ett flertal av dessa byggs i Brittsbo och Torvalla. 19 lägenheter tillskapades genom ombyggnation av lokaler.

Under året har detaljplaner som möjliggör kring 240 lägenheter antagits. Det är planer för villor och lägenheter på Odensala ängar, studentbostäder på Campus och lägenheter i kvarteret Kräftan på Bangårdsgatan.

2.7 Finansiell analys för kommunen

För att analysera kommunens finansiella ställning och utveckling används fyra perspektiv; resultat, kapacitet, risk och kontroll. Till dessa perspektiv finns femton olika nyckeltal kopplade. Med hjälp av nyckeltalen kan finansiella problem identifieras (se avsnitt 18 och 19).

1. Nettokostnadsandel

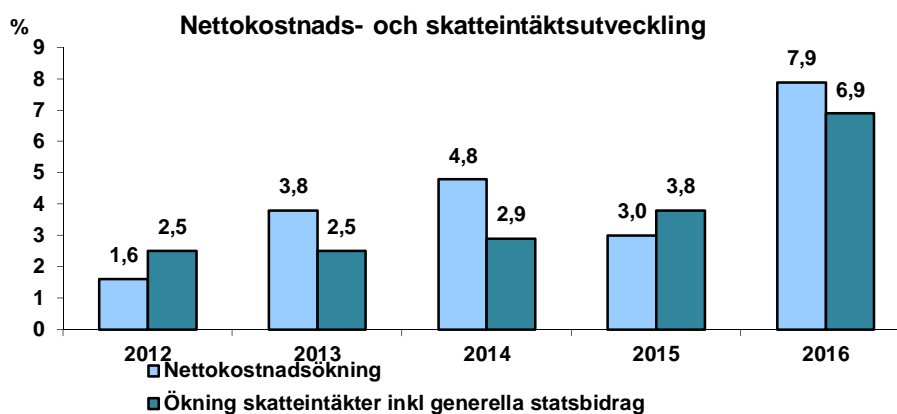
En grundläggande förutsättning för att uppnå och vidmakthålla god ekonomisk hushållning är att balansen mellan löpande intäkter och kostnader inklusive finansnetto är god. Ett mått på denna balans är nettokostnadsandelen som innebär att samtliga löpande kostnader inklusive finansnetto relateras till kommunens skatteintäkter. Om kommunen ska leva upp till kravet på god ekonomisk hushållning krävs en nettokostnadsandel som inte överstiger 98 %.

Av nedanstående tabell framgår att kommunen de senaste fem åren redovisat resultat som klarar nivån för god ekonomisk hushållning enligt detta nyckeltal. 2012 och 2013 ingick återbetalda premier för sjukförsäkring (AFA-medel) med ca 50 mnkr för respektive år. 2015 ingick återbetalning AFA med 25 mnkr, reavinst med 15 mnkr samt en nedskrivning på 8 mnkr.

Under 2016 har nettokostnaderna påverkats av en nedskrivning med 10 mnkr, kostnader för iordningsställande av HVM hem för ensamkommande barn 26,2 mnkr, kostnadsföring av miljösanering i exploateringsprojektet Storsjö Strand med 11 mnkr samt kostnadsföring av exploateringsprojektet Byggbar hållprocess med 6 mnkr. Det fortsatta positiva finansnettot under 2016 bidrar också till det positiva utfallet.

Mnkr	2012	2013	2014	2015	2016
Verksamhet	93 %	92 %	94 %	93 %	94 %
Avskrivningar	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %
Finansnettot	-1 %	0 %	0 %	-1 %	-1 %
Nettokostnadsandel	97 %	97 %	98 %	97 %	98 %

Nettokostnadsökningarna bör ligga i nivå med ökningen av skatteintäkterna för att en stabil ekonomisk utveckling ska uppnås. För 2013, 2014 och 2016 noteras klart högre ökning av nettokostnaderna jämfört med skatteintäkterna. Om vi tar hänsyn till poster av jämförelsestörande karaktär för 2016 blir nettokostnadsökningen 5,9 % och ökningen av Skatteintäkter och generella statsbidrag 5,3 % då 23 mnkr byggbonus och 34,7 mnkr för flyktingar ingår som jämförelsestörande poster i generella statsbidrag.

2. Nettoinvesteringar och självfinansieringsgrad

En hög självfinansieringsgrad innebär att finansiering av investeringarna kan ske utan upplåning eller utan att minska den befintliga likviditeten. 100 procent innebär att kommunen kan skattefinansiera samtliga investeringar som är genomförda under året, vilket i sin tur innebär att kommunen inte behöver låna till investeringar och att kommunens finansiella handlingsutrymme stärkts.

Mnkr	2012	2013	2014	2015	2016
Nettoinvesteringar	356	325	269	241	287
<i>Finansiering:</i>					
Via internt tillförda medel (kassaflöde)	272	241	216	248	260
Självfinansieringsgrad av investeringar %	73	74	80	103	91

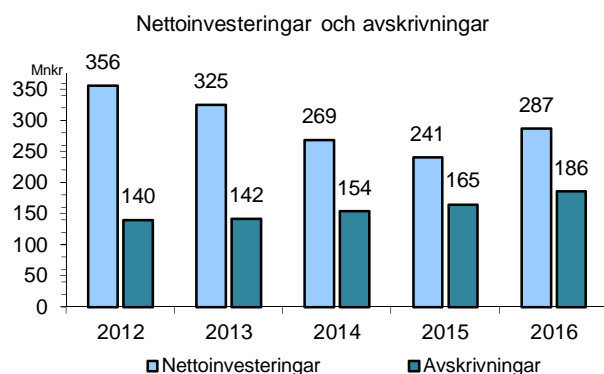
Årets resultat tillsammans med avskrivningsmedel skapar kassaflöden som används för finansiering av investeringar.

Investeringsnivåer som överstiger internt tillfört kassaflöde betyder ökad upplåning. Det glapp som redovisas ovan beträffande nettoinvesteringar och självfinansieringsgrad under perioden 2012-2016 har resulterat i en nyupplåning på 295 mnkr. 2016 har kommunen kunnat självfinansiera sina investeringar till 91 %. I det sammanhanget ska noteras att äskanden av ombudgeteringar till 2017 års budget görs i samband med årsredovisningen på sammanlagt 109 mnkr. Dvs budgeterade investeringar som inte genomförts 2016 och som flyttas till 2017. Om dessa skulle ha genomförts 2016 skulle det innebära en självfinansieringsgrad på 66 %.

3. Nettoinvesteringar i relation till avskrivningar

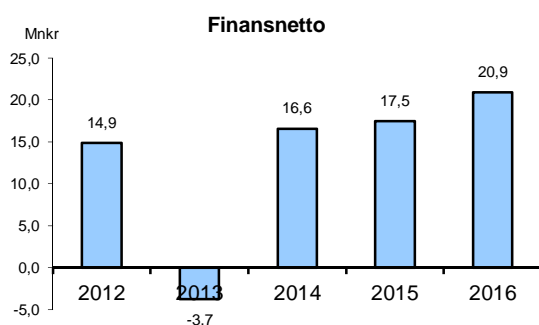
Nyckeltalet visar i vad mån kommunen reinvesterar i den takt som anläggningstillgångarna minskar i värde genom årliga avskrivningar. För att inte urholka kommunens anläggningsskapital bör nettoinvesteringarna minst ligga på samma nivå som avskrivningarna. Den senaste femårsperioden har nettoinvesteringarna överstigit avskrivningarna med 691 mnkr vilket innebär att kommunens anläggningsskapital ökat i samma utsträckning.

	2012	2013	2014	2015	2016
Nettoinvesteringar (Mnkr)	356	325	269	241	287
Avskrivningar (Mnkr)	140	142	154	165	186
Nettoinvesteringar/avskrivningar (%)	254	229	175	146	154

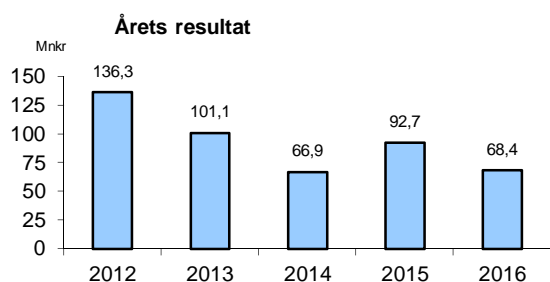

4. Finansnetto

Från Jämtkraft har under 2016 erhållits aktieutdelning från Jämtkraft på 31,4 mnkr. Samma belopp har som aktieägartillskott överförts till koncernbolaget Rådhus AB. I övrigt består finansnettot främst av positivt räntenetto för internbanken, 19,8 mnkr och positivt resultat för pensionsmedelsförvaltningen på 9,1 mnkr.

5. Årets resultat

Av ovanstående diagram framgår att kommunen Under 2012-2015 klarat respektive års krav på god ekonomisk hushållning. För 2016 missas målet med 0,1 %.

I december 2016 erhöll kommunen 23 mnkr i byggbonus som gick att söka för kommuner som har antagit riktlinjer för bostadsförsörjning, antagit eller gjort en översyn av översiktsplan, beviljat bygglov samt har nyanlända folkbokförda i kommunen.

Resultatet 2016 har påverkats av nedskrivning Hus E, Rådhuskomplexet, avskrivning av investeringar i annans fastighet gjorda 2015 i samband med flyktingkrisen, saneringskostnader Storsjö strand etapp 1 samt kostnader för projektet Hållbar byggprocess.

Medlen som kommunen erhöll i december 2015 för att finansiera flyktingmottagnade har använts till insatser för integration samt iordningsställande av HVB hem.

Fram till 2010 avsattes/ öronmärktes de positiva resultaten till pensionsfond inom eget kapital. Driftresultaten används för att finansiera den stora investeringsverksamheten. Det är också viktigt att notera att under den senaste femårsperioden är et endast 2014 som inte påverkas av stora poster av engångskaraktär.

6. Avstämning mot balanskravet

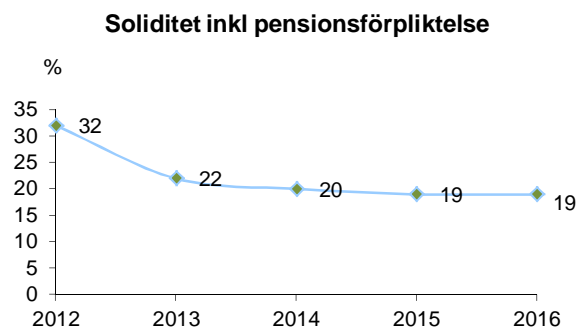
I kommunallagen beskrivs krav på god ekonomisk hushållning och balanskrav. Balanskravet är definierat så att intäkterna ska överstiga kostnaderna, det vill säga resultatet skall vara minst noll. I nedanstående beräkning har realisationsvinster som uppkommit i samband med försäljning av anläggningstillgångar frånräknats resultatet.

Mnkr	2012	2013	2014	2015	2016
Årets resultat enligt resultaträkningen	136,3	101,1	66,9	92,7	68,4
Kostnad pensionsförpliktelse					
Förändring RIPS-ränta		16,9			
Engångsutdelning Jämtkraft					
Realisationsvinster	-4,2	-2,2	-4,7	-15,4	-0,9
Justerat resultat	132,1	115,8	62,2	77,3	67,5

7. Soliditet inklusive pensionsförpliktelse

Soliditeten beskriver den finansiella styrkan på lång sikt. Den anger hur stor del av tillgångarna som är självfinansierade med eget kapital. Ju högre soliditet, desto starkare långsiktig finansiell handlingsberedskap har kommunen. Den långsiktiga trenden är mer intressant än förändring enstaka år.

I nedanstående beräkning av soliditeten har ansvarsförbindelse avseende pensionsförpliktelser reducerat det egna kapitalet.

Internbanksverksamheten i form av upplåning på kapitalmarknaden och vidareutlåning till kommunens bolag, fortsätter att medföra en försämring av soliditeten. Ökad omslutning på balansräkningen medför nämligen att egna kapitalets relativa andel av tillgångarna minskar. Om Internbanksverksamheten exkluderas under 2016 skulle soliditeten ligga på 38 %, vilket är högre än 2012. Det innebär alltså att trots att det officiella måttet på soliditet har minskat, har den egentliga finansiella styrkan ökat de senaste åren.

8. Internbank och långfristiga skulder

För att erhålla bra villkor på upplåningen har kommunen hos ratinginstitutet Standard & Poor's genomgått en kreditbedömningsprocess och erhållit rating AA+ som är den näst högsta som utdelas. Den 27 april 2016 bekräftades kommunens rating, med tillägget positiv outlook, av Standard & Poor's.

Motivering från ratinginstitutet var:

- Exceptionell likviditet
- Starka resultatnivåer
- Extremt förutsägbart och stöttande ramverk för kommunsektorn
- Måttlig skuldbörda
- Kommunens starka finansiella management utgör ytterligare stöd för ratingen

Kommunen har på kapitalmarknaden etablerat två marknadsprogram, dels 1 miljard i certifikatprogram dels 4 miljarder avseende MTN-lån. Totalt har under 2016 upplånats 1 000 mnkr via certifikatprogrammet och 3 700 mnkr via MTN-programmet. Av denna lånesumma har 4 405 mnkr vidareutlånats till Jämtkraft AB, Östersundshem AB, Östersunds Rådhus AB samt Östersunds Sport- och Eventarena AB.

I Kommunens finansiella åtagande ingår också de lån som finns hos koncernbolaget Östersunds Rådhus AB eftersom koncernbolagets lån på totalt 700 mnkr uteslutande avser kommunal verksamhet och vars finansiering säkras via kommunala aktieägartillskott. Under året har Rådhus AB minskat skulderna med 18 mnkr.

Mnkr	2012	2013	2014	2015	2016
Långfristiga skulder inkl upplåning via internbank	130	1 940	3 008	4 000	4 700
Varav utlåning till bolag		1 700	2 750	3 650	4 405
Varav kommunens låneskuld	130	240	258	350	295

Resultat för internbank.

Resultatet för internbanken 2016, d v s skillnaden mellan kostnadsräntor för inlåning inkl kostnader för rating mm minskat med ränteintäkter från utlåning till bolag uppgår till totalt 16,5 miljoner kronor.

Kreditlöften

Kommunen har per 31 december 2016 kreditlöften på totalt 900 miljoner kr. Motiv till dessa kreditlöften är att Standard & Poor's kräver så kallade backupfaciliteter för certifikatprogrammet.

9. Skuldsättningsgrad

Den del av tillgångarna som är finansierade med främmande kapital brukar benämnas skuldsättningsgrad. Balansräkningens totala skuldsättningsgrad för 2016, exklusive upplåning internbank för vidareutlåning, har minskat med 1 %-enheter 2016.

	2012	2013	2014	2015	2016
Total skuldsättningsgrad	37 %	37 %	37 %	39 %	38 %
- varav avsättningsgrad (pensioner)	16 %	16 %	16 %	15 %	15 %
- varav avsättnings-grad, övrigt	1 %	1 %	1 %	1 %	1 %
- varav kortfristig skuldsättningsgrad	16 %	14 %	14 %	16 %	16 %
- varav långfristig skuldsättningsgrad	3 %	6 %	6 %	8 %	6 %

Risk och kontroll

10. Likviditet ur ett riskperspektiv

Likviditet	2012	2013	2014	2015	2016
Likvida medel	257	276	130	324	327
Likviditetsdagar ¹⁾	24	25	11	28	26
Balanslikviditet ²⁾	81 %	85 %	54 %	80 %	71 %

1. Antal dagar som de likvida medlen vid resp. årsskifte räcker för kommunens utbetalningar för 2016 uppgick de genomsnittliga utbetalningarna/dag till 12,6 mnkr (11,5 för 2015).

2. Med balanslikviditet avses omsättningstillgångar/kortfristiga skulder.

Vid svårigheter på kapitalmarknaden kan kreditlöften, som beskrivs ovan samt checkräkningskredit på 500 mnkr, utnyttjas.

11. Räntor/ränterisker

Syftet med säkringen

Kommunen har 2016-12-31 skulder på totalt 295 mnkr varav 240 mnkr är räntesäkrade via s k ränteswappar. För att säkra räntan under lång tid beslutades 2012-01-02 och 2012-03-12 att ränteswappar på 130 + 140 mnkr skulle tecknas. 30 mnkr av dessa ränteswappar löstes i september 2013. Syftet med säkringen är att kommunens räntekostnader för 100 mnkr fram till 2022-01-25 inte kommer överstiga 2,42 % +/- marginal på certifikatlån. För ränteswapp 140 mnkr garanteras att räntekostnaden fram till 2017-03-12 inte kommer att överstiga 2,156 % +/- marginal på certifikatlån.

Säkrad risk

Den säkrade risken utgörs av variabiliteten i framtida räntebetalningar på grund av förändringar i basräntan (STIBOR 3 M).

Säkrad post

Framtida betalningar av rörlig ränta hänförliga till:

- befintlig skuld om 100 mnkr fram till 2022-01-25
- befintlig skuld om 140 mnkr fram till 2017-03-12
- räntan för kommunen kommer inte fram till datum enligt ovan att överstiga 2,42 % + marginal för 100 mnkr och 2,156 % + marginal för 140 mnkr.

Säkringsinstrument

Ränteswapp, startdatum 2012-01-25, 100 mnkr,

genom vilken kommunen erhåller STIBOR 3 M och betalar 2,42 % fram till 2022-01-25. Ränteswapp, startdatum 2012-03-14, 140 mnkr, genom vilken kommunen erhåller STIBOR 3 M, och betalar 2,156 % fram till 2017-03-14.

Bedömning av säkringsförhållandets effektivitet

I enlighet med kommunens finanspolicy får inte ränteswappar överstiga underliggande lån. Det innebär att när kommunen amorterar på låneskulden måste motsvarande reducering av ränteswapparna ske.

12. Borgensåtagande

Mnkr	2012	2013	2014	2015	2016
Borgensåtagande	1 779	1 743	1 561	1 477	646

Kommunens borgensåtagande har minskat med 831 mnkr mellan åren 2015 och 2016. Varav kommunägda bolag -808 mnkr, bostadsrättsföreningar -22 mnkr och övriga borgensåtaganden -1 mnkr.

Drygt 63 % av kommunens borgensåtaganden avser borgen gentemot de kommunägda företagen och uppgår till totalt 410 mnkr (1 218). Den stora minskningen beror på att fler externa lån har lyfts över till internbanken under året. Någon risk anses ej föreligga för borgen gentemot kommunägda företag.

Borgensansvar gentemot bostadsrättsföreningar samt kooperativ äldreboende uppgår till 232 mnkr (254). Flera bostadsrättsföreningar har under året bytt borgen mot pantbrev i fastigheter. Senast det infriades borgen för en bostadsrättsförening var 2010. Någon risk för nytt borgensinfriande bedöms inte föreligga i nuläget.

Övrig borgen avser borgensansvar gentemot idrottsföreningar, samlingslokaler samt kommunalt förlustansvar och uppgår till totalt 4 mnkr (5). Någon större risk anses ej föreligga för dessa åtaganden.

13. Kommunägda företag –risker och möjligheter

Mnkr	2012	2013	2014	2015	2016
Koncernens resultat	469,1	102,5	126,5	177,8	825,6
Kommunens resultat	136,3	101,1	66,9	92,7	68,4

Kommunkoncernens resultat uppgår till 826,6 mnkr. Resultatet ligger långt över tidigare års resultat och beror på att Östersundshem AB har sålt 1/3 av sitt fastighetsbestånd till Riskhem. Den stora avvikelser 2012 berodde på en sänkning av bolagsskatten. Enskilda förklaringar till koncernens resultat framgår av avsnittet sammanställd redovisning.

Soliditeten för kommunkoncernen uppgår till 41 %, vilket är en ökning mot tidigare år.

Det bör betonas att marknadsvärdet för både Jämtkraft AB och Östersundshem AB överstiger de värden som framgår av balansräkningen.

14. Pensionsåtagande

Mnkr (inkl löneskatt)	2012	2013	2014	2015	2016
Avsättning till pensioner (i balansräkningen)	610	629	642	654	662
Pensionsförpliktelse äldre än 1998 (inom linjen)	1 209	1 312	1 222	1 146	1 070
Totala pensionsåtagande	1 819	1 941	1 864	1 800	1 732

Ovan redovisas de totala åtagandena som finns för pensionsåtaganden. Det största åtagandet avser pensionsförpliktelser som är intjänade före 1998, 1 526 mnkr.

15. Förvaltning av pensionsmedel

I enlighet med rekommendation nr 7.1 från Rådet för kommunal redovisning ska redovisning ske av kommunens pensionsmedelsförvaltning grundad på nedanstående uppgifter. Som framgår nedan finns finansiella placeringar uppgående till 680 mnkr som avser det bokförda värdet samtidigt som marknadsvärdet på pensionsportföljen till 743 mnkr. Under 2014 gjordes en överföring på 172 mnkr, som avser medel för täckning av s k förmånsbestämd pension, till långsiktig kapitalförvaltning.

Mnkr (inkl löneskatt)	2012	2013	2014	2015	2016
Avsättning för pensioner	610	629	642	654	662
Ansvarsförbindelse	1 209	1 312	1 222	1 146	1 070
Totala ansvarsförpliktelser	1 819	1 941	1 864	1 800	1 732
Finansiella placeringar	-459	-474	-660	-671	-680
SUMMA ÅTERLÅN	1 378	1 476	1 204	1 129	1 052

16. Förvaltning pensionsmedel 2016

För att klara av den ökade belastning som sker i kommunens ekonomi när utbetalningarna av pensionerna ökar har kommunen ursprungligen 2011 avsatt 433 mnkr, 2014 avsattes ytterligare 172 mnkr. Totalt har alltså 605 mnkr placerats i pensionsmedelsförvaltning. Avkastningsmålet från starten 2011 fram till och med 2014 var att pensionsfonden skulle ge en avkastning på reallt 1 procent, dvs 1 % + inflation. Portföljen steg under den perioden med 22 % och avkastningsmålet för motsvarande period var dryga 5 %. Utifrån detta gjordes bedömningen att avkastningsmålet var för lågt och höjdes från och med 2015 till en avkastning på 2 procent reallt. Ett extremt lågt ränteläge och avtagande börsstyrka har försämrat möjligheten för avkastning. Totalt på helåret steg portföljen ändå med 32,6 mnkr, motsvarande 4,6 %. Avkastningsmålet för 2016 var 3,56 %.

Nedan redovisas marknadsvärdet på pensionsmedels-portföljen den 31 december 2016.

	Marknadsvärde (mnkr)	Andel %
Aktier, Sverige	160,0	21,5
Aktier, Utland	95,6	12,9
Alternativa placeringar	64,3	8,7
Räntebärande värdepapper, Sverige	395,8	53,3
Likvida medel, Notariekonto	26,8	3,6
Total portfölj	742,5	100

Föregående årsskifte var marknadsvärdet 709,9 mnkr. Sedan starten av kapitalförvaltningen 2011 har marknadsvärdet på pensionsfonden ökat med 137,5 mnkr.

17. Prognossäkerhet och budgetföljsamhet

Budgetföljsamheten är ett mått på kommunens finansiella kontroll. En god prognossäkerhet tillsammans med god budgetdisciplin medför att behoven av buffertar minskar. Genom en god prognossäkerhet har kommunen också lättare att korrigera eventuella svackor i ekonomin på

kort sikt. Jämfört med budgetuppföljningen per augusti 2016 har nämndernas resultat totalt förbättrats med 37,6 mnkr. De största förbättringarna i utfall jämfört med prognos återfinns i Barn- och utbildningsnämnden (+18,9), Socialnämnden (+8,0) och Vård- och omsorgsnämnden (+7,0 mnkr). I övrigt är det mindre avvikelser mellan prognos och utfall på övriga nämnder. Prognossäkerheten behöver förbättras i vissa nämnder för att ge bättre förtutsättning för styrning av verksamheten.

	Bokslut 2016	Prognos 2016-08-31
Utförarstyrelsen/Serviceförvaltningen	5,3	2,3
Utförarstyrelsen/Teknisk förvaltningen	1,6	5,1
Barn- och utbildningsnämnden	0,0	-18,9
Miljö- och samhällnämnden	2,8	2,0
Vård- och omsorgsnämnden	14,0	7,0
Kommunstyrelsen/KLF	23,5	22,6
Kommunstyrelsen/Lönebuffert	0,2	0,0
Kommunstyrelsen/ LSS	6,0	6,0
Revision	0,9	0,1
Kultur- och fritidsnämnden	-0,5	-1,0
Socialnämnden	-8,9	-16,9
Valnämnden	0,0	0,0
Överförmyndarnämnden	1,0	0,0
SUMMA resultat, nämnder	45,9	8,3
Finansförvaltning	22,5	37,9
SUMMA	68,4	46,2

18. Känslighetsanalys

Händelser	Bokslut 2016
Ränteförändring med 1 % på låneskulden	2,9
Ränteförändring med 1 % påverkar ränteintäkterna med	3,3
Löneförändring med 1 % inklusive PO samtlig personal i kommunen	22,8
Bruttokostnadsökning med 1 %	42,4
Förändrad utdebitering med 1 kr	122,0
Förändring av befolkningen i kommunen, 100 personer	5,0
10 heltidstjänster (28 400 kr/månad) inklusive PO	4,7

I ovanstående sammanställning redovisas hur ett antal faktorer påverkar kommunens ekonomi. Beräkningarna baseras på uppgifter per 2016-12-31.

19. Sammanfattande kommentarer

Redovisningens och den finansiella analysens syfte är att identifiera problem. Följande problem och positiva faktorer som kan härledas ur den finansiella analysen är viktiga att lyfta fram.

1. Resultatet för 2016, 68 mnkr, innebär ett resultat som är 29 mnkr bättre än ursprunglig budget. Resultatet innebär att kravet på god ekonomisk hushållning i ett finansiellt perspektiv uppfylldes.
2. Investeringsnivån översteg perioden 2012 – 2016 befintligt utrymme för självfinansiering. En hög investeringsnivå kräver upplåning, men medför dessutom ökade avskrivningskostnader. 2016 har kommunen kunnat självfinansiera sina investeringar till 91 %. I det sammanhanget ska vi komma ihåg att ombudgeteringar till 2017 års budget har gjorts med ca 109 mnkr. Om alla investeringar genomförts enligt budget skulle inte kommunen kunnat självfinansiera sina investeringar. Investeringsnivån för perioden 2017 – 2019 är hög och kommer att innebära ökad upplåning.
3. Koncernbolaget Östersunds Rådhus AB har låneskulder på 700 mnkr som avser kommunala åtaganden. Finansiering av dessa åtaganden sker till viss del via koncernbidrag från

Östersundshem AB men största delen finansieras via aktieägartillskott från ägaren Östersunds kommun.

4. Pensionsmedelsförvaltningen har vid 2016 års utgång ett marknadsvärde på 742,5 mnkr. Det ursprungliga pensionskapitalet tillsammans med årlig avkastning ska säkerställa att utbetalningar avseende pensionsintjänande före 1998 inte blir en belastning när utbetalningarna kulminerar år 2020 – 2025. Ett extremt lågt ränteläge och avtagande börsstyrka har försämrat möjligheten för avkastning, trots det har avkastningen från förvaltningen 2016 gett 9,1 mnkr.

5. Ratinginstitutet Standard & Poor´s bekräftade den 27 april 2016 kommunens rating AA+, som är den näst högsta, med tillägget positiv outlook. Den goda ratingen gör att kommunen erhåller bra villkor på upplåningen samt visar på att kommunen har en god finansiell ställning.

2.8 Driftredovisning

Driftredovisning	Kommunbidrag	Intäkter	Kostnader	Resultat
Barn- och utbildningsnämnd	1 098,6	152,4	-1 251,0	0,0
KS/Kommunledningsförvaltning	516,5	102,5	-595,4	23,6
Kultur- och fritidsnämnd	142,3	17,5	-160,3	-0,5
Miljö- och samhällsnämnd	136,6	58,6	-192,4	2,8
Revision	2,6	0,0	-1,7	0,9
Socialnämnd	260,0	180,9	-449,8	-8,9
US/Serviceförvaltningen	0,0	249,8	-244,5	5,3
US/Teknisk förvaltning	11,8	728,1	-738,3	1,6
Valnämnd	0,0	0,0	0,0	0,0
Vård- och omsorgsnämnd	1 315,3	184,4	-1 485,9	14,0
Överförmyndare	7,4	7,0	-13,4	1,0
KS-Lönebuffert	0,2	0,0	0,0	0,2
KS-Central buffert LSS	6,0	0,0	0,0	6,0
Summa verksamhet	3 497,5	1 681,2	-5 132,7	46,0
Finansiering	-3 497,5	4 310,4	-790,5	22,4
Årets resultat	0,0	5 991,6	-5 923,2	68,4

2.9 Investeringsredovisning

Mnkr	Budget 2016	Inkomster	Utgifter	Netto-investering	Budget-avvikelse
Barn- och utbildningsnämnden	6,4	0,0	-7,0	-7,0	-0,6
KS/Kommunledningsförvaltningen	32,4	1,2	-4,5	-5,3	27,1
Kultur- och fritidsnämnden	74,9	0,1	-27,7	-72,6	2,3
Miljö- och samhällsnämnden	59,3	0,0	-52,8	-52,8	6,5
Socialnämnden	0,6	0,0	-1,1	-1,1	-0,6
US/Serviceförvaltningen	3,8	0,0	-3,6	-3,6	0,2
US/Teknisk förvaltning	239,3	0,0	-139,2	-139,2	100,1
Vård- och omsorgsnämnden	6,0	0,0	-5,2	-5,2	0,8
SUMMA	422,7	1,3	-288,1	-286,8	135,9

Större investeringsprojekt Mnkr	Budget 2016	Utfall 2016	Total kostnad	Total kalkyl
Sporthal, utbyggnad ²	76,5	62,1	111,0	130,0
Östersunds Arena ¹	18,5	1,4	242,9	260,0
Storsjö Strand Viadukt ²	40,0	31,8	33,6	45,0
Fsk Jägarvallen ²	24,0	0,2	3,8	47,0
Bostäder maa befolkningstillväxt ¹	25,0	30,1	30,1	25,0
Fsk Remonthagen ²	29,0	20,6	21,6	47,0
Funktionella Mittstråket ²	7,0	7,9	7,9	18,0
Samlokalisering STAB ²	18,5	23,8	24,8	20,0
Omb Membran-filter ²	48,0	1,7	4,7	260,0
Näs vattenverk ²	5,0	0,0	0,5	17,0

¹ Färdigställda investeringar

² Ej färdigställda investeringar

2.10 Exploateringsredovisning

Mnkr	Inkomster	Utgifter	Resultat
Budget	24,7	-27,3	11,8
Utfall	57,7	-39,4	-7,7
Avvikelse	33,0	-12,1	-19,5

Mnkr	Inkomster	Utgifter	Resultat
Översiktsplan Söder	0,0	0,0	0,0
Industriområde Torvalla A4	0,8	0,0	0,0
Söre 5:27 F-skola mm	0,0	0,0	0,0
Storsjö strand + Hållbar byggprocess	11,3	-24,7	-17,2
Härkestrand	2,6	-0,2	2,6
Sikvägen Mjälle	0,0	0,0	0,0
Torvalla T2F, Frostmästarvägen	1,0	0,0	0,0
Valla B9	0,0	0,0	-0,3
Industriområde Torvalla A5, Störvägen	0,0	0,0	0,0
Odenskog	0,0	0,0	1,0
Sjömon	0,9	-0,2	0,5
Tomter i avslutade projekt	3,8	-0,5	0,0
Torvalla T1C, Falkfångarvägen	5,0	-0,9	0,0
Industriområde norr om Hägnvägen	1,3	0,0	0,0
Remonthagen	0,0	-0,1	0,0
Brittsbo	13,1	-9,0	0,0
Växthusvägen	0,0	-0,1	0,9
Semsåskolan	0,0	0,0	0,0
Torvalla A2 Brosslarvägen	0,0	0,0	0,0
Marängen	0,0	0,0	0,0
Blomstergården	0,2	-0,9	1,0
Frösö Park	2,1	0,0	-0,2
Industrigata Torvalla 4:15	4,8	-0,2	0,0
Skjutbanan 1 och 7	0,0	0,0	-0,8
Del av Odensala 13:1	0,0	-0,3	0,6
Mickel Ers 1	0,7	0,0	0,0
Kardemumman	0,0	0,0	0,0
Tegvägen	2,0	0,0	1,2
Odensala 8:1 m fl	0,0	0,0	1,2
Stadsdel Knytta	0,0	-0,4	0,0

Mnkr	Inkomster	Utgifter	Resultat
Ope 7:1	0,0	0,0	0,0
Mosebacken	0,0	0,0	0,0
Hjälmtorpet	0,1	0,0	0,0
Midskogen- Datahallar	0,0	-0,1	0,0
Odensala Ångar	7,4	-1,5	1,3
Begravningsplats Ängsmon	0,6	0,0	0,6
Biblioteksgatan- Diös	0,0	0,0	0,0
Stadsdel Frösö Park	0,0	-0,3	0,0

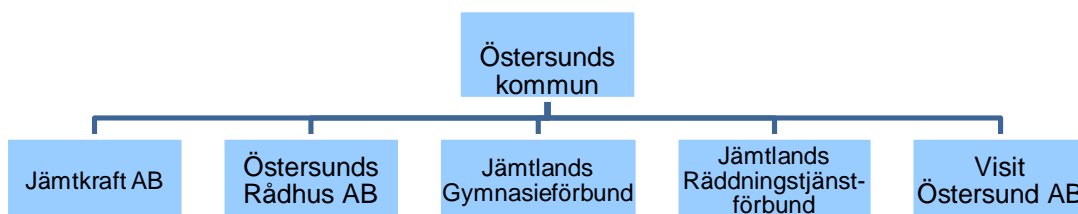
2.11 Finansiell analys av sammanställd redovisning

Syftet med sammanställd redovisning

Östersunds kommun bedriver verksamhet i förvaltnings- och bolagsform. Syftet med den sammanställda redovisningen är att ge en samlad bild över kommunens ekonomiska ställning, åtaganden och resultat. Våra intressenter ges därmed möjlighet att bedöma helheten oavsett val av verksamhetsform.

Koncernstruktur

Den sammanställda redovisningen är uppbyggd utifrån moderbolaget Östersunds kommun, det helägda koncernbolaget Östersunds Rådhus AB, Jämtkraft AB (98 %), Jämtlands Gymnasieförbund (64 %), Jämtlands Räddningstjänstförbund (26,86 %) och Visit Östersund AB (49 %).

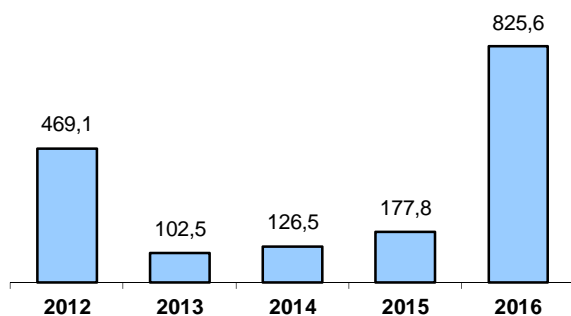

Resultat

Resultat för koncernen 2016 är 825,6 mnkr (177,8). Det extremt höga resultatet härrör från Östersundshems försäljning av 1/3 av lägenhetsbeståndet till Rikshem.

Utifrån ägardirektivens krav på räntabilitet, resultatkrav, soliditet med mera kan det konstateras att resultat och utveckling till största delen är förenliga med mål ställda av ägaren.

Koncernen-årets resultat

2012 års resultat inkluderar en jämförelsestörande post på 50 mnkr. 2013 innehåller en jämförelsestörande kostnad på 18,6 mnkr och jämförelsestörande intäkter på 55,3 mnkr. 2015 års resultat innehåller en jämförelsestörande kostnad på 0,3 mnkr och en jämförelsestörande intäkt på 41,1 mnkr.

I tabellen visas hur koncernens resultat uppkommit.

	Ägd andel	Redovisat resultat	Koncernen resultat
Östersunds kommun	100 %	68,4	68,4
Östersunds Rådhus AB koncernen	100 %	704,6	704,6
Jämtkraft AB koncernen	98 %	60,3	59,1
Jämtlands Gymnasieförbund	64 %	1,8	1,2
Visit Östersund	49 %	0,1	0,1
Jämtlands Räddningstjänst	26,9 %	-1,8	-0,5
Sammanlagt resultat			832,9
Koncernresultatpåverkande poster			
Utdelning från Jämtkraft till kommunen			-31,4
Aktieägartillskott Östersunds Rådhus AB			31,4
Avskrivning övervärde, köp av aktier Jämtkraft			-7,3
Koncernresultat – Östersunds kommun			825,6

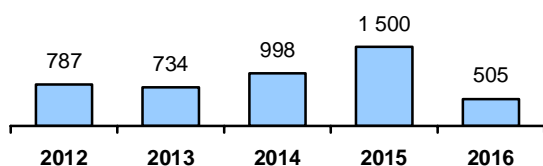
Låneskuld

Koncernens långfristiga skulder har minskat med 237 mnkr från 5 316 till 5 079 mnkr.

Investeringsnivå

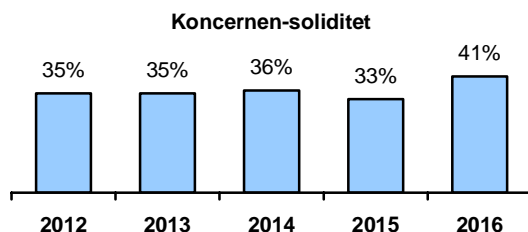
Koncernens nettoinvesteringar har minskat kraftig. Om man ser till bruttoinvesteringarna ligger de fortfarande högt, 1 566,5 mnkr för 2016. Det är framför allt försäljningar i Östersundshem och Jämtkraft som minskar bruttovininvesteringen med 1 061,2 mnkr. Av koncernens redovisade investeringar står Jämtkraft för 43 mnkr (varav finansiella 185,4 mnkr), Rådhus (till största delen Östersundshem) för 141 mnkr (varav finansiella 99,4 mnkr) och kommunen för 296 mnkr (varav finansiella 14,2 mnkr).

Koncernen-investeringar

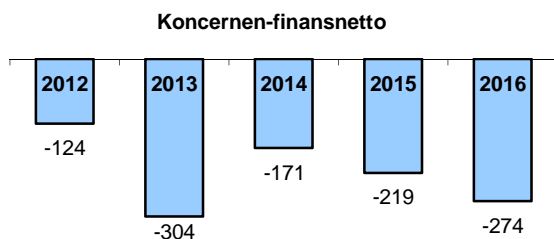
Soliditet

Koncernens soliditet uppgår till 41 %, vilket är 8 % högre jämfört med föregående år. Det är framför allt Östersundshems försäljning av 1/3 av sitt fastigetsbestånd till Rikshem och realiserade omräkningsdifferenser från Jämtkrafts ägande i Norge som bidrar till den ökade soliditeten.

Finansnetto

Koncernens finansnetto har försämrats mot föregående år vilket den största förändringen är ökade underskott i andelar från intresseföretag.

Jämtkraft AB

Jämtkraft ägs till 98 % av kommunen. Resterande 2 % ägs till 1 % av Åre kommun och Krokoms kommun äger 1 %. Jämtkraft med dotterbolag producerar, distribuerar och säljer elenergi och värme. Koncernen erbjuder även energiförvaltning och externa tjänster. Sedan 2013 levererar koncernen även tjänster inom drift, underhåll och ekonomi till vindkraftsparker.

Omsättning, resultat och ställning

Mnkr (koncernen)	2016	2015
Nettoomsättning	4 259,2	3 939,4
Rörelseresultat	403,5	360,7
Finansnetto	-278,9	-207,9
Resultat efter finansiella poster	124,6	152,8
Skatt	-64,3	-66,5
Årets resultat	60,3	86,3
Balansomslutning	7 621,4	7 979,1
Eget kapital	2 445,4	2 199,3

Ekonomiska mål och riktlinjer

Jämtkraft koncern redovisar ett resultat på 60,3 mnkr för 2016. Bolaget har för 2016 uppfyllt fastställt ekonomiskt mål i ägardirektiven gällande soliditeten men inte vad gäller räntabiliteten.

Räntabiliteten påverkas av de långsiktigt låga priser på el och elcertifikat som lett till lägre lönsamhet.

Mål	Ägar-direktiv	Utfall 2016	Snitt 48 månader	Utfall 2015
Soliditet snitt 48 månader	25-45 %	32,1 %	29,9 %	27,6 %
Räntabilitet snitt 48 månader	10 %	4,4 %	5,0 %	6,1 %

Viktiga händelser

- Stora temperaturskillnader, varierande hydrologisk balans och en volatil elmarknad kan sammanfatta 2016.
- Under året behöll och även stärkte kolkraften i Europa sin konkurrensfördel gentemot gaskraften. I september drabbades den franska kärnkraften av omfattande stopp vilket ledde till en stor elimport från Europa. Den stora osäkerheten inför vinterns kraftproduktion fick priserna att stiga i hela Europa. Även i Norden steg priserna då underskott i vattenmagasinen ökade importbehovet el från kontinenten. Den franska kärnkraften fick så småningom klartecken att starta igen, vilket tillsammans med vått och mildt väder i november och december fick elpriserna att falla tillbaka rejält. Året slutade med en kraftig uppgång då väderprognoserna felaktigt visade på kallt väder på andra sidan årsskiftet.
- För Jämtkrafts del innebär det låga priset på el och elcertifikat sämre betalt för den el som produceras och därmed sämre lönsamhet. Värdering enligt koncernens värderingspolicy har ledd till fortsatta nedskrivningar av vindkraftsparker under 2016.
- Allt sedan det initiala förvärvet i Norge 2012 har Jämtkraft arbetat med att förenkla och renodla ägandet. Under 2016 genomfördes transaktioner som innebar att Jämtkraft nu är delägare i Nordkraft AS med 28 % och Salten Kraftsamband AS (SKS) med 23,67 % men har inte längre något ägande i vattenkraftsstationerna Skibotn och Lavika.
- Under 2015 fattades beslut om avyttring av Jämtkrafts affärsområde Telecom till IP-Only AB. Affären slutfördes under 2016. IP-Only fortsätter utbyggnaden av fibernät inom regionen.

Personal (koncernen)	2016	2015
Antal tillsvidareanställda	401	398
kvinnor	118	111
män	288	283
Kvinnor i %	28	29
Män i %	72	71

Visit Östersund AB

Visit Östersund AB ägs av Östersunds kommun till 49 %. Ändamålet med bolagets verksamhet är att vara ett effektivt instrument för utveckling av besöksnäringen, samt profilering av kommunen som besöksstad.

Omsättning, resultat och ställning

Mnkr	2016	2015
Nettoomsättning	8,0	8,6
Rörelseresultat	0,2	0,04
Resultat efter finansiella poster	0,2	0,04
Årets resultat	0,1	0,03
Balansomslutning	2,8	4,2
Eget kapital	0,4	0,3

Ekonomiska mål och riktlinjer

Årets resultat för bolaget uppgår till 127 tkr, övererskottet balanseras mot eget kapital.

Bolaget har uppfyllt det fastställda ekonomiska målet i ägardirektivet vad gäller soliditeten och har därmed uppfyllt ägarens krav om en god ekonomisk hushållning.

Mål	Ägardirektiv	Utfall 2016	Utfall 2015
Soliditet	> 10,0 %	16,0 %	7,6 %
Utdelning	= 0 tkr	0,0 tkr	0,0 tkr

Jämtlands gymnasieförbund

Förbundet ägs av kommunerna Bräcke, Krokoms, Ragunda och Östersund. Det huvudsakliga uppdraget för förbundet är i första hand att ansvara för medlemskommunernas skyldigheter att erbjuda kommunernas ungdomar gymnasieutbildning i enlighet med lagar och förordningar. Förutom ordinarie ungdomsverksamhet i form av gymnasieskola och gymnasiesärskola ingår i förbundets verksamhet även vuxenutbildning, uppdragsutbildning, svenska för invandrare och kvalificerad yrkesutbildning.

Omsättning, resultat och ställning

Mnkr	2016	2015
Verksamhetens intäkter	181,7	154,7
Verksamhetens kostnader	-495,7	-480,1
Avskrivningar	-10,3	-8,7
Verksamhetens nettokostnader	-324,3	-334,1
Kommunbidrag	326,1	333,2
Finansnetto	0,0	-0,1

Årets resultat	1,8	-0,9
Balansomslutning	101,5	89,5
Eget kapital	11,6	9,8

Ekonomiska mål och riktlinjer

Förbundet redovisar ett resultat på 1,8 mnkr för verksamhetsåret 2016, vilket uppfyller det ekonomiska målet i ägardirektivet om att klara budgeterat nollresultat.

Viktiga händelser

- 2016 kännetecknades av många positiva och uppmärksammade insatser av elever och personal, både vad gäller kunskapsresultat och framgångar i olika tävlingar. Som brukligt har många av förbundens elever deltagit i internationella utbyten och gjort praktik utomlands. Flera samarbeten som pågår i Storbritannien kan dock komma att påverkas av Brexit på sikt.
- Under året har förbundet fått fler elever än beräknat, både på nationella program och på introduktionsprogram. 2015 års kraftiga ökning av antalet elever på Språkintröduktion avstannade till följd av ändringar i migrationspolitiken. Trots det var Språkintröduktion förbundets största gymnasieprogram hösten 2016.
- Direktionen har fattat beslut om att införa ett bidrag till körkort för elever på Vård- och omsorgsprogrammet för att stimulera fler sökande till programmet.
- Åre kommun har ansökt om medlemskap i förbundet efter att kommunen utrett frågan i samarbete med förbundet. Förhandlingar mellan nuvarande medlemskommuner och Åre kommun pågick under hösten 2016 för att förbundet ska kunna ombildas 1/7 2017.

Personal	2016	2015
Antal tillsvidareanställda	435	424
kvinnor	239	229
män	196	195
Kvinnor i %	55	54
Män i %	45	46

Jämtlands Räddningstjänstförbund

Förbundet ägs av kommunerna Östersund, Strömsund, Krokomb, Berg, Bräcke, Ragunda och Härjedalen. Verksamheten inom förbundet ska bedrivas enligt intentionerna i gällande lagstiftningar för skydd mot olyckor samt enligt av direktionen antagna mål och handlingsprogram. Förbundet skall också stödja ägarkommunernas arbete inom krishantering, höjd beredskap samt upprätta ett handlingsprogram för verksamheten i samverkan med ägarkommunerna.

Omsättning, resultat och ställning

Mnkr	2016	2015
Verksamhetens intäkter	6,7	9,1
Verksamhetens kostnader	-123,5	-118,0
Avskrivningar	-5,3	-5,1
Verksamhetens nettokostnader	-122,1	-114,0
Kommunbidrag	120,6	117,0

Finansnetto	-0,3	-0,4
Årets resultat	-1,8	2,6
Balansomslutning	90,5	90,6
Eget kapital	10,0	11,8

Ekonomiska mål och riktlinjer

Förbundet redovisar ett resultat på -1,8 mnkr för verksamhetsåret 2016, vilket inte uppfyller det ekonomiska målet i ägardirektivet om att klara budgeterat nollresultat.

Viktiga händelser

- Rekryteringen av deltidanställda brandmän har bedrivits som en prioriterad uppgift med ett förhållandevis gott resultat. 45 personer har valt att lämna förbundet och 44 personer har nyrekryterats. Det är fortsatt ett underskott på 13 personer i organisationen så detta blir den fortsatta utmaningen för beredskapsavdelningen.
- Förbundets förebyggande verksamhet har under 2016 återigen haft en hög arbetsbelastning bland annat beroende på vekanser och föräldraledigheter men också på grund av att verksamhetens omfattning ökar. Detta har krävt tuffa prioriteringar av verksamheten och resulterat i att tillsynsmålen inte heller nåtts under 2016.

Personal	2016	2015
Antal tillsvidareanställda	400	404
kvinnor	58	56
män	342	348
Kvinnor i %	15	14
Män i %	15	86

Östersunds Rådhus AB

Östersunds Rådhus AB ägs av Östersunds kommun till 100 %. Bolaget ägs av kommunen för att kommunen ska kunna tillämpa gällande lagstiftning kring kommunala koncernbidrag. Bolaget har en aktiv roll i samordningen av de kommunala bolagen i syfte att uppnå ett optimalt resursutnyttjande, samordning av verksamheterna inom kommunkoncernen samt effektivt och offensivt bidra till att förstärka kommunens strategiska tillväxtområden.

Omsättning, resultat och ställning

Mnkr	2016	2015
Nettoomsättning	986,4	361,5
Rörelseresultat	734,4	60,8
Resultat efter finansiella poster	713,4	27,7
Lämnat koncernbidrag	0,0	0,0
Årets resultat	704,6	7,7
Balansomslutning	2 822,4	2 480,0
Eget kapital	1 095,3	360,3

Ekonomiska mål och riktlinjer

Årets resultat för koncernen uppgår till 704,6 mnkr (7,7 mnkr). För moderbolaget uppgår resultatet till 41,4 mnkr (6,6 mnkr). Moderbolaget har optimerat skattesitsen i kommunkoncernen genom balansering av underskott med koncernbidrag om sammanlagt 67,4 mnkr, allt enligt ägardirektiv. Till Östersundshem har återförts aktieägartillskott uppgående till 52,5 mnkr. Från ägaren Östersunds kommun har erhållits aktieägartillskott om 31,4 mnkr. 18 mnkr har amorterats på låneskulden innebärande att låneskulden sjunkit från 718 till 700 mnkr. Bolaget har uppfyllt de ägardirektiv som erhållits, både vad gäller verksamhets- och ekonomiska mål.

Viktiga händelser

- I en del av ägarstyrningen har bolaget haft regelbundna träffar med dotterbolagen, då verksamhet, resultat med mera diskuterats med respektive bolagsledning och styrelseordförande.

Östersundshem AB

Östersundshem AB är ett dotterföretag som ägs av Östersunds Rådhus AB till 100 %, som i sin tur är helägt av Östersunds kommun. Bolagets och dess dotterföretags verksamhet är att Östersundshem ska vara en aktiv aktör på bostadsmarknaden i Östersunds kommun genom att bygga, förvärva, förvalta och sälja bostäder.

Omsättning, resultat och ställning

Mnkr	2016	2015
Nettoomsättning	983,1	359,3
Rörelseresultat	750,6	73,9
Finansnetto	-9,6	-14,3
Resultat efter finansiella poster	740,9	59,5
Koncernbidrag och övriga bokslutsdispositioner	-67,4	-28,9
Skatt	0,0	-25,8
Årets resultat	673,5	4,8
Balansomslutning	2 131,2	1 794,4
Eget kapital	1 325,7	599,9

Ekonomiska mål och riktlinjer

Det redovisade resultatet före skatt och bokslutsdispositioner uppgår till 740,9 mnkr (59,5 mnkr). Av det redovisade resultatet för 2016 har 67,4 mnkr överförts till Östersunds Rådhus AB som koncernbidrag. Östersunds Rådhus AB återför till Östersundshem 52,5 mnkr som aktieägartillskott.

Bolaget har för 2016 uppfyllt fastställda ekonomiska mål i ägardirektiven gällande soliditet. Vad avser direktavkastning redovisas 6,2 % för år 2016. Målet är att nå 5,5 % till år 2020.

Mål	Ägar-direktiv	Utfall 2016	Utfall 2015
Soliditet	>20,0%	62,2 %	33,4 %
Dir.avkastn år	= 5,5 %	6,2 %	4,6 %

Viktiga händelser

- Byggtakten har varit intensiv under 2016 och två av de fyra punkthusen på område Remonthagen blev klara för inflyttning under hösten. Här, liksom i de andra, nya bostadområden är hållbarhetsprofilen hög. Byggnaderna är Svanenmärkta, på hustaken finns solseller som är en del i arbetet att producera förnyelsebar energi – något som finns med i både pågående och framtida byggprojekt. I området finns en elbilspool för hyresgäster och andra boende i Östersund.
- Under 2016 sålde företaget 1 698 lägenheter till Rikshem, en affär som får Östersund att växa. Genom försäljningen fick företaget en bra ekonomisk grund för på ett klokt och hållbart sätt kunna skapa ännu fler nya hem i Östersund och förbättra underhållet på de befintliga fastigheterna.
- Under året inleddes även byggnationen av lägenheter på Tallåsen. Totalt ska det bli 400 bostäder i området och 2016 påbörjades 97 hyresrätter fördelade på tre huskroppar och utöver detta togs även det första spadtaget för Fjällblickens 48 bostadsrätter på samma område.
- Företaget har även under 2016 varit en aktiv aktör på arbetsmarknaden. Genom den sociala satsningen Innanförskapsakademien, som ska främja integration och minska arbetslöshet bland ungdomar och nyanlända, fick 27 personer praktik hos Östersundshem eller deras samarbetspartners. Efter praktiken gick mer än tre av fyra av dem vidare till någon typ av arbete eller studier.

Personal	2016	2015
Antal tillsvidareanställda	57	55
kvinnor	21	18
män	36	37
Kvinnor i %	37	33
Män i %	63	67

Östersunds Sport- och Eventarena AB

Östersunds Sport- och Eventarena AB är ett dotterföretag som ägs av Östersunds Rådhus AB till 100 %, som i sin tur är helägt av Östersunds kommun. Ändamålet med bolagets verksamhet är att äga, förvalta och driva evenemangs- och fotbollsarena i stadsdel Norr i Östersund.

Omsättning, resultat och ställning

Mnkr	2016	2015
Nettoomsättning	3,2	2,2
Rörelseresultat	0,1	2,0
Resultat efter finansiella poster	0,1	2,0
Årets resultat	0,1	6,7
Balansomslutning	65,8	50,8
Eget kapital	9,6	9,5

Viktiga händelser

- Bolaget har under året gjort investeringar i ny läktare och säkerhetsåtgärder med egen läktarplats för bortasupporters inför ÖFK's spel i allsvenskan. Investeringar i belysning för att tillfredsställa senaste krav till TV- produktion i HD-format är också genomförda.

3 Finansiella rapporter

3.1 Resultaträkning

Mnkr	Not	Kommun				Koncern	
		Budget	2016	Avvikelse	2015	2016	2015
Verksamhetens intäkter	1	726,8	917,9	191,1	823,7	6 087,3	5 043,8
Verksamhetens kostnader	2	-4 026,3	-4 238,2	-211,9	-3 907,4	-7 983,6	-7 324,5
Avskrivningar	3	-169,2	-186,2	-17,0	-164,9	-486,6	-560,6
Verksamhetens nettokostnader		-3 468,7	-3 506,5	-37,8	-3 248,6	-2 382,9	-2 841,3
Skatteintäkter	4	2 706,0	2 697,6	-8,4	2 575,9	2 697,6	2 575,9
Generella statsbidrag och utjämning	5	796,8	856,4	59,6	747,8	856,4	747,8
Finansiella intäkter	6	68,0	59,1	-8,9	66,4	206,0	23,5
Finansiella kostnader	7	-62,8	-38,2	24,6	-48,8	-479,7	-242,9
<i>Resultat för extraordinära poster</i>		39,3	68,4	29,1	92,7	897,4	263,0
Extraordinära intäkter							
Extraordinära kostnader							
Skattekostnader						-71,8	-85,2
Årets resultat	8	39,3	68,4	29,1	92,7	825,6	177,8

3.2 Kassaflödesanalys

Mnkr	Kommun				Koncern	
	Budget	2016	Avvikelse	2015	2016	2015
<i>Löpande verksamhet</i>						
Årets resultat	39,3	68,4	29,1	92,7	825,6	177,8
Justering av ej rörelsekapitalpåverkande poster	160,2	191,5	31,3	155,4	691,2	621,7
Medel från verksamheten före förändring av rörelsekapitalet	199,5	259,9	60,4	248,1	1 516,8	799,5
<i>Förändring i rörelsekapitalbindning</i>						
Förändring kortfristiga skulder	0,0	38,7	38,7	99,3	-880,0	1 211,8
Förändring kortfristiga fordringar	0,0	9,0	9,0	-45,1	-162,3	36,4
Förändring förråd	0,0	0,0	0,0	-0,2	8,7	10,9
Förändring i exploateringsstillgångar	-2,6	26,0	28,6	7,0	-26,0	7,0
Kassaflöde från den löpande verksamheten	196,9	333,6	136,7	309,1	457,2	2 065,6
<i>Investeringsverksamhet</i>						
Investeringar i immateriella och materiella anläggningstillgångar	-444,0	-282,8	161,2	-236,4	-901,1	-587,2
Försäljning av materiella anläggningstillgångar		1,0	1,0	62,4	722,9	35,5
Investeringar i finansiella anläggningstillgångar	-17,4	-14,2	3,2	-16,3	-665,4	-960,2
Försäljning av finansiella anläggningstillgångar					338,3	11,9
Kassaflöde från investeringsverksamheten	-461,4	-296,0	165,4	-190,3	-505,3	-1 499,9
<i>Finansieringsverksamheten</i>						
Upptagna lån	430,0	755,0	325	1 010,0	755,0	13,0
Amortering på lån		-55,0	-55	-18,3	-994,1	-241,4
Ökning långfristiga fordringar	-300,0	-737,0	-437	-916,1	-165,2	
Minskning av långfristiga fordringar						95,0
Investeringsbidrag		2,3	2,3		2,3	
Utbetald utdelning					116,2	-27,0
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	130,0	-34,7	-164,7	75,6	-285,8	-160,4
Förändring i kassaflöde	-134,5	2,9	137,4	194,4	-333,9	405,3
Likvida medel vid årets början	219,2	324,2	105,0	129,8	664,0	258,4
Likvida medel från förvärv av dotterföretag					-3,9	0,3
Likvida medel vid periodens slut	84,7	327,1	242,4	324,2	326,2	664,0

3.3 Balansräkning

Mnkr	Kommun				Koncern	
	Not	Budget	2016-12-31	2015-12-31	2016-12-31	2015-12-31
TILLGÅNGAR						
<u>ANLÄGGNINGS-</u> <u>TILLGÅNGAR</u>						
Immateriella anläggningstillgångar	9	3,1	1,2	2,4	17,1	30,3
Mark, byggnader och tekniska anläggningar	10	2 688,8	2 484,5	2 386,3	9 342,4	9 457,1
Maskiner och inventarier	11	190,3	158,3	157,7	218,5	204,2
<u>Finansiella anläggnings-</u> <u>tillgångar</u>						
Aktier, andelar och bostadsrätter	12	628,8	635,0	630,9	1 739,6	1 914,7
Pensionsmedels förvaltning	13	694,8	679,9	670,8	679,9	670,8
Långfristiga fordringar	14	6,9	6,8	24,8	212,3	63,0
Utlåning Internbank		3 650,0	4 405,0	3 650,0	65,0	49,1
SUMMA ANLÄGGNINGS- TILLGÅNGAR		7 862,7	8 370,7	7 522,9	12 274,8	12 389,2
<u>OMSÄTTNINGS-</u> <u>TILLGÅNGAR</u>						
Exploateringstillgångar	15	34,4	-8,6	17,4	-8,6	17,4
Förråd m.m.		1,2	1,4	1,5	59,5	68,2
Kortfristiga fordringar	16	164,3	200,4	209,4	1 314,1	1 151,8
Kortfristiga placeringar					299,9	19,8
Kassa och bank	17	84,7	327,1	324,2	326,2	664,0
SUMMA OMSÄTTNINGS- TILLGÅNGAR		284,6	520,3	552,5	1 991,1	1 921,2
SUMMA TILLGÅNGAR		8 147,3	8 891,0	8 075,4	14 265,9	14 310,4
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER						
<u>EGET KAPITAL</u>						
Ingående eget kapital	18	2 708,3	2 710,1	2 617,4	4 775,9	4 736,3
Genom försäljning av dotterbolag						-0,5
Bokning mot eget kapital					212,4	-137,7
Årets resultat	8	39,3	68,4	92,7	825,6	177,8
SUMMA EGET KAPITAL		2 747,6	2 778,5	2 710,1	5 813,9	4 775,9
Minoritetsintressen					107,1	98,7
<u>AVSÄTTNINGAR</u>						
Avsättning för pensioner och liknande	2,19	651,5	662,2	654,2	684,2	675,8
Övriga avsättningar	21	24,8	16,4	18,2	796,4	778,9
<u>SKULDER</u>						
Långfristiga skulder	22	480,0	295,0	350,0	671,2	1 665,3
Upplåning Internbank	22	3 650,0	4 405,0	3 650,0	4 405,0	3 650,0
Investeringsbidrag	22, 23		2,3		2,3	
Kortfristiga skulder	24	593,4	731,6	692,9	1 785,8	2 665,8
SUMMA SKULDER		4 723,4	5 433,9	4 692,9	6 864,3	7 981,1
S:A EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER		8 147,3	8 891,0	8 075,4	14 265,9	14 310,4

Mnkr		Kommun		Koncern	
Ställda panter och eventalförpliktelser					
Panter och därmed jämförliga säkerheter				429,0	803,9
Ansvarsförbindelser					
Pensionsförpliktelser som inte upptagits bland skulder och avsättningar	25	1 117,0	1 070,0	1 146,4	1 0770,0
Borgensförbindelser	26		646,4	1 477,1	236,4
Visstidspensioner	27		13,1	10,9	13,1
Framtida förfallobelopp leasing	28		24,8	14,6	24,8

3.4 Tilläggsupplysningar

Not 1 Verksamhetens intäkter	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Försäljningsintäkter	62,8	64,6	4 099,0	3 793,7
Taxor och avgifter	248,6	228,3	226,4	202,9
Hyror och arrenden	168,2	165,1	407,4	445,6
Bidrag	339,2	259,1	472,5	381,0
Försäljning av verksamheter och konsulttjänster	88,4	86,3	139,2	131,6
Exploateringsvinster	9,6	4,8	9,6	4,8
Realisationsvinster	0,9	15,3	1,2	28,0
Försäkringsersättningar	0,0			0,0
Övriga intäkter	0,2	0,2	732,0	56,2
Summa verksamhetens intäkter	917,9	823,7	6 087,3	5 043,8
- varav jämförelsestörande intäkter				
Realisationsvinster	0,9	15,3	1,2	28,0
Återbetalning AFA		25,4		25,4
Övrigt				3,0

Not 2 Verksamhetens kostnader	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Kostnader för arbetskraft*	2 333,7	2 159,9	2 778,3	2 589,3
Pensionskostnader	201,4	195,1	230,7	215,3
Inköp av anläggnings och underhållsmaterial	48,4	27,9	2 934,8	2 539,4
Bränsle, energi och vatten	82,8	79,7	8,6	20,1
Köp av huvudverksamhet	768,5	735,5	648,2	624,8
Lokal- och markhyror	128,2	114,5	117,9	108,0
Övriga tjänster	104,8	99,0	143,4	111,8
Lämnade bidrag	172,3	152,4	175,8	155,0
Realisationsförlust och utrangeringar			0,4	1,0
Övriga kostnader**	398,1	343,4	945,5	959,8
Summa verksamhetens kostnader	4 238,2	3 907,4	7 983,6	7 324,5
- varav jämförelsestörande kostnader				0,3

*Med arbetskraft menas i detta sammanhang förtroendevalda, anställd och uppdragstagare som enligt lagstiftningen om sociala avgifter kan likställas med anställda.

** Leasing är redovisat i not 28.

Not 3 Avskrivningar	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Avskrivningar	176,0	156,7	493,7	494,5
Nedskrivningar*	10,2	8,2	-7,1	66,1
Summa	186,2	164,9	486,6	560,6

*En nedskrivning med 10,2 mnkr (10,1 mnkr byggnader och 0,1 mnkr inventarier) har gjorts av Hus E i Råshuskomplexet. Hus B-D skrevs ner 2015, men hus E blev inte tomställt förrän under 2016. Nedskrivningen har föranletts av en grundlig miljö- och byggnadsteknisk undersökning som visade på omfattande fuktskador i ytterväggar, luftläckage vid fönster och väggpartier samt kemiska emissioner från ytskikt på betonggolv. Resultatet blev att beslut fattades att personalen skulle flytta evakueras från byggnaden i avvaktan på åtgärder. Återvinningsvärdet av tillgången utgörs av anpassat anskaffningsvärde.

Från 2016 tillämpar kommunen komponentavskrivning på investeringar i byggnader och gator/vägar med ianspråkstagandedatum år 2014 och framåt.

Investeringar med ianspråkstagandedatum tidigare än 2014-01-01 skrivs av planenligt med avskrivningstider som fastställts med utgångspunkt i RKR's skrift "Avskrivningar".

Byggnader

Stomme	80 år
Fasad, Tak/fönster, VVS-installation, Markanläggning	30 år
El-installation	20 år
Yttre-/inre ytskikt, kök	10 år

Fritidsanläggningar

Stomme	80 år
Fasad, Tak/fönster, VVS-installation, Markanläggning	30 år
El-installation	20 år
Yttre-/inre ytskikt, kök	10 år

Villa-lokalgata, gång- och cykelvägar

Förstärkning	55 år
Bärlager	45 år
Slitlager	35 år
<u>Huvudgata och Industrigata</u>	
Förstärkning	35 år
Bärlager	25 år
Slitlager	15 år

Not 4 Skatteintäkter	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Preliminära skatteintäkter	2 707,6	2 577,9	2 707,6	2 577,9
Slutavräkning föregående år	2,6	-4,6	2,6	-4,6
Preliminär slutavräkning innevarande år	-12,6	2,6	-12,6	2,6
Summa	2 697,6	2 575,9	2 697,6	2 575,9

Not 5 Generella statsbidrag och utjämning	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Inkomstutjämning	528,2	492,2	528,2	492,2

Not 5 Generella statsbidrag och utjämning	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Kostnadsutjämning	-87,7	-94,6	-87,7	-94,6
Regleringsbidrag/avgift	-2,1	-2,3	-2,1	-2,3
Strukturbidrag	20,8	26,9	20,8	26,9
Bidrag för LSS-utjämning	238,3	216,2	238,3	216,2
Fastighetsavgift	101,1	99,1	101,1	99,1
Konjunkturstöd*	57,8	10,3	57,8	10,3
Summa	856,4	747,8	856,4	747,8

*Av det tillfälliga statsbidraget för flyktingar på 40,5 mnkr har 5,8 mnkr tagits i anspråk 2015 och 34,7 mnkr 2016. 23 mnkr 2016 avser byggbonus. 4,5 mnkr 2015 avser stöd för höjda arbetsgivaravgifter för unga.

Not 6 Finansiella intäkter	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Utdelning, Jämtkraft	31,4	31,4	0,6	0,6
Övriga utdelningar			168,9	
Avkastning pensionsmedelsförvaltning	9,1	11,2	9,1	11,2
Räntor Internbank	15,0	19,8	1,9	0,5
Räntor	1,2	0,7	25,3	11,2
Borgensavgifter	2,2	3,3	-	-
Övriga finansiella intäkter	0,2		0,2	
Summa	59,1	66,4	206,0	23,5

Not 7 Finansiella kostnader	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Räntekostnader, övrigt	6,6	5,8	118,7	92,0
Räntekostnader Internbank	-3,7	4,6	-3,7	4,6
Ränta kreditlöften	1,4	2,0	1,4	2,0
Ränta på pensionskuld	2,2	3,2	2,4	3,4
Aktieägartillskott Östersunds Rådhus AB	31,4	31,4	0,6	0,6
Övriga finansiella kostnader	0,4	1,8	360,3	140,3
Summa	38,3	48,8	479,7	242,9
Varav jämförelsestörande kostnad				

Not 8 Årets resultat	KOMMUN		KONCERN	
	2016	2015	2016	2015
Årets resultat enligt resultaträkningen	68,4	92,7	825,6	177,8
Reducering av samtliga realisationsvinster	-0,9	-15,3	-170,2	-28,0
Justering för realisationsvinster enligt undantagsmöjlighet	0,0	0,0	0,0	0,0
Justering för realisationsförluster enligt undantagsmöjlighet	0,0	0,0	10,4	0,0
Orealiserade förluster i värdepapper	0,0	0,0	0,0	0,0
Justering för återföring av orealiserade förluster i värdepapper	0,0	0,0	0,0	0,0
Årets resultat efter balanskravsjusteringar	67,5	77,4	0,0	149,8
Reservering av medel till resultatutjämningsreserv	0,0	0,0	0,0	0,0
Användning av medel från resultatutjämningsreserv	0,0	0,0	0,0	0,0
Balanskravsresultat	67,5	77,4	665,8	149,8

Not 9 Immateriella anläggningstillgångar	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Ingående anskaffningsvärden	9,5	8,4	101,8	100,7

Not 9 Immateriella anläggningstillgångar	KOMMUN		KONCERNEN	
Årets förändringar				
-Genom försäljning av dotterföretag				
-Utrangering	-1,3		-1,3	
-Årets aktiverade utgifter, inköp	0,2	1,1	0,1	1,1
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	8,4	9,5	100,6	101,8
Ingående avskrivningar	-7,1	-5,4	-71,5	-55,3
Årets förändringar				
-Genom försäljning av dotterföretag				
-Utrangering	1,3		1,3	
-Årets avskrivningar	-1,4	-1,7	-13,3	-16,2
Utgående ackumulerade avskrivningar	-7,1	-7,1	-83,5	-71,5
Utgående restvärde enligt plan	1,2	2,4	17,1	30,3

Not 10 Mark, byggnader och tekniska anläggningstillgångar	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Ingående anskaffningsvärden	3288,3	3 152,4	14 746,6	14 254,6
Genom försäljning av dotterföretag				
Årets förändringar				
-Årets aktiverade utgifter, inköp	247,1	201,0	834,1	528,6
- Årets statliga stöd		-5,6		-5,6
-Omklassificering				
-Försäljningar och utrangeringar	-0,3	-59,5	-1 129,4	-30,4
-Genom förvärv av dotterföretag			19,5	
Justeringar				-0,6
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	3 535,1	3 288,3	14 470,9	14 746,6
Ingående avskrivningar	-895,9	-788,5	-4 934,3	-4 532,6
Genom försäljning av dotterföretag				
Årets förändringar				
-Årets avskrivningar	-138,8	-119,9	-426,7	-424,3
-Försäljningar och utrangeringar	0,3	12,5	406,5	22,6
-Genom förvärv av dotterföretag			-2,9	
Utgående ackumulerade avskrivningar	-1 034,4	-895,9	-4 957,4	-4 934,3
Ingående nedskrivningar	-6,1	0,0	-355,2	-292,8
Genom försäljning av dotterföretag				
Försäljning			177,0	1,7
Genom förvärv av dotterföretag				
Återförda nedskrivningar			22,2	
Årets nedskrivningar	-10,1	-6,1	-15,1	-64,1
Utgående nedskrivningar	16,2	-6,1	-171,1	-355,2
Utgående bokfört värde	2 484,5	2 386,3	9 342,4	9 457,1
Specifikation av mark, byggnader och tekniska anläggningstillgångar				
Markreserv	108,5	111,7	361,5	426,6
Verksamhetsfastigheter	1 391,0	1 353,4	1 391,0	1 353,4
Fastigheter för affärsverksamhet	171,9	172,0	4 552,7	4 884,6
Publika fastigheter	565,4	517,8	565,4	517,8
Hysesfastigheter			2 224,1	2 005,3
Fastigheter för annan verksamhet	247,7	231,4	247,7	269,4
Utgående bokfört värde	2 484,5	2 386,3	9 342,4	9 457,1

Not 11 Maskiner och inventarier	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Ingående anskaffningsvärden	442,8	402,9	667,3	613,7
Årets förändringar				
-Årets aktiverade utgifter, Inköp	35,3	39,9	66,7	63,0
-Försäljningar och uttrangeringar			-6,9	-5,5
-Omklassificering				
- Genom förvärv av dotterföretag			1,4	-3,9
- Genom försäljning av dotterföretag			-2,0	
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	478,1	442,8	726,5	667,3
Ingående av- och nedskrivningar	-283,0	-249,2	-461,0	-416,0
Årets förändringar				
-Avskrivningar	-34,6	-33,8	-52,6	-52,7
-Försäljningar och uttrangeringar			6,9	5,5
- Genom förvärv av dotterföretag			-1,1	
- Genom försäljning av dotterföretag			2,0	2,2
Utgående ackumulerade avskrivningar	-317,6	-283,0	-505,8	-461,0
Ingående ackumulerade nedskrivningar	-2,1	0,0	-2,1	0,0
- Genom förvärv av dotterföretag				
- Årets nedskrivning	-0,1	-2,1	-0,1	-2,1
- Försäljning				
Utgående ackumulerade nedskrivningar	-2,2	-2,1	-2,2	-2,1
Utgående bokfört värde	158,3	157,7	218,5	204,2

Not 12 Aktier, andelar och bostadsrätter	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Ingående anskaffningsvärde	630,9	627,1	1 914,7	1 219,7
Genom försäljning av dotter-/intresseföretag				-11,9
Årets förvärv	0,3		660,3	894,7
Nettoinvestering, bostadsrätter	5,1	5,1	5,1	5,1
Avskrivning, bostadsrätter	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3
Nedskrivning, bostadsrätter				
Nedskrivning aktier			-623,5	
Återbetalning aktieägartillskott			-0,9	
Lämnade aktieägartillskott			186,0	49,2
Resultatandelar intresseföretag			-226,8	-121,0
Justering historiska resultatandelar			-0,2	-1,6
Omräkningsdifferens			164,5	-118,2
Årets försäljningar			-338,3	
Utgående bokfört värde	635,0	630,9	1 739,6	1 914,7
Specifikation				
Jämkraft AB	588,2	588,2	-	-
Östersunds Rådhus AB	2,0	2,0	-	-
Övriga aktier	1,4	1,1	1,4	1,1
Bostadsrätter	40,9	37,1	40,9	37,1
Grundfondskapital, Stiftelsen Zenit	2,5	2,5	2,5	2,5
Andelar i intresseföretag			1 577,1	1 855,8
Värdepappersinnehav	-	-	117,7	18,2
Summa	635,0	630,9	1 739,6	1 914,7

Not 13 Pensionsmedelsförvaltning	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015

Not 13 Pensionsmedelsförvaltning	KOMMUN		KONCERNEN	
Ingående anskaffningsvärde	670,8	659,7	670,8	659,7
Tillkommande värdepapper				
Avgående värdepapper				
Reinvesterad avkastning	9,1	11,1	9,1	11,1
Förändring fordran/skuld			670,8	
Utgående anskaffningsvärden	679,9	670,8	679,9	670,8
<i>Marknadsvärde</i>	<i>742,5</i>	<i>709,9</i>	<i>742,5</i>	<i>709,9</i>
Specifikation				
Svenska aktier/aktiefonder	129,3	112,5	129,3	112,5
Utländska aktier/aktiefonder	68,3	58,2	68,3	58,2
Alternativa investeringar	61,0	61,0	61,0	61,0
Räntebärande värdepapper	394,4	426,3	394,4	426,3
Notarietkonto	26,9	12,8	26,9	12,8
Summa	679,9	670,8	679,9	670,8

Pensionsmedelsförvaltningen sker i enlighet med av kommunfullmäktige antaget Placeringsreglemente för pensionsmedelsförvaltning, KF §104/2010. Värderingen av tillgångar har skett i enlighet med Rådet för kommunal redovisnings rekommendation 20, Redovisning av finansiella tillgångar och skulder.

Not 14 Långfristiga fordringar	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Utlåning Internbank	4 405,0	3 650,0	71,0	63,0
Östersunds bostäder AB	5,0	5,0	-	-
Östersunds Sport och Eventarena AB	0,0	18,0	-	-
Övriga	1,8	1,8	168,1	1,8
Uppskjuten skattefordran				
Fordringar intresseföretag			38,2	47,3
Summa	4 411,8	3 674,8	277,3	112,1

Not 15 Exploateringsstillgångar	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Ingående bokfört värde	17,4	24,4	17,4	24,4
Omklassificering				
Utgifter för exploateringsverksamhet	39,4	23,8	39,4	23,8
Inkomster för exploateringsverksamhet	-57,7	-35,6	-57,7	-35,6
Resultatförda exploateringsprojekt	-7,7	4,8	-7,7	4,8
Utgående bokfört värde	-8,6	17,4	-8,6	17,4

Not 16 Kortfristiga fordringar	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Kundfordringar	33,6	53,6	715,7	617,3
Förutbetalda kostnader	33,1	41,5	58,3	176,3
Förutbetalda räntekostnader	0,8	1,1	0,8	1,1
Upplupna fastighetsavgifter	40,1	35,7	40,1	35,7
Upplupna ränteintäkter	1,2	1,6	0,4	0,0
Upplupna intäkter, övrigt	46,3	57,2	173,6	69,0
Skattekonto	5,7	1,9	6,2	2,4
Mervärdesskattefordringar	44,6	20,7	47,1	23,4
Övriga kortfristiga fordringar	-5,0	-3,9	271,9	226,6
Summa	200,4	209,4	1 314,1	1 151,8

Not 17 Kassa och bank	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Saldo koncernkonto	-407,6	462,6	-280,2	469,0
Skuld till/fordran på koncernföretag	127,4	-238,5	-40,1	-17,5
Specialinlåning	602,2	100,0	602,2	100,0
Övriga likvida poster	5,1	0,1	44,3	112,5
Summa	327,1	324,2	326,2	664,0
På gemensamt koncernkonto outnyttjad kredit	500	500	500	500

Not 18 Eget kapital	KOMMUN		KONCERN	
	2016	2015	2016	2015
Ingående eget kapital, enligt fastställd balansräkning	2 710,1	2 617,4	4 775,9	4 736,3
Genom försäljning av dotterföretag				-0,5
Bokföring mot eget kapital	-	-	212,3	-137,7
Ingående eget kapital justerat i enlighet med ny princip	2 710,1	2 617,4	4 988,2	4 598,1
Årets resultat	68,4	92,7	825,6	177,8
Utgående eget kapital	2 778,5	2 710,1	5 813,8	4 775,9
Specifikation av eget kapital				
Serviceförvaltningen	68,3	63,0	68,3	63,0
Teknisk förvaltning	50,7	55,9	50,7	55,9
Övrigt eget kapital	2 659,5	2 591,2	5 694,8	4 657,0
Summa	2 778,5	2 710,1	5 813,8	4 775,9

Not 19 Avsättning för pensioner och liknande förpliktelser	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Ingående avsättning	196,0	184,0	216,2	204,3
Genom försäljning av dotterföretag				-1,3
Pensionsutbetalningar	-6,3	-5,6	-7,3	-6,6
Nyintjänad pension	10,7	12,8	11,6	14,9
Ränte- och basbeloppsuppräknings	1,7	2,6	2,0	2,9
Förändring av löneskatt	1,4	2,3	1,6	2,3
Ändringar av försäkringstekniska grunder (i förekommande fall)				
Övrigt	-0,3	-0,1	-0,3	-0,3
Utgående avsättning	203,2	196,0	223,8	216,2
Utöver ordinarie avsättning har kommunen även pensionsförpliktelser övertagna från Vestibulum	2,0	1,8	2,0	1,8
OPF-KL	0,9	0,4	0,9	0,4
Pensionsavsättning Jämtkraft			1,5	1,4
Enligt beslut i kommunfullmäktige redovisar kommunen även del av pensionsförpliktelser intjänade före 1998 som avsättning. Belopp inklusive löneskatt.	456,0	456,0	456,0	456,0
Aktualiseringsgrad för pensioner intjänade före 1998 (den andel av personakterna för anställd personal som är uppdaterad med avseende på tidigare pensionsgrundande anställning), %	94,0	92,0	94,0	92,0

Not 20 Pensionsförmåner	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Förmånsbestämd ålderspension	144,0	138,8	144,0	138,8
Särskild avtalspension enligt KAP-KL	2,0	1,1	2,0	1,1
Pension till efterlevande	3,0	2,1	3,0	2,1
PA-KL pensioner	14,6	15,7	14,6	15,7
Pensioner, övertagna från Vestibulum	2,0	1,8	2,0	1,8
Pensioner, OPF-KL	0,9	0,4	0,9	0,4
Del av pensionsförpliktelser, intjänade före 1998	367,0	367,0	367,0	367,0
Löneskatt	128,7	127,3	128,7	127,3
Övriga pensioner			22,0	21,6
Summa	662,2	654,2	684,2	675,8

Not 21 Andra avsättningar	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Avsättning vid periodens ingång	18,2	24,8	778,9	819,6
Genom försäljning av dotterföretag				
Periodens avsättningar	1,8	0,1	25,8	2,7
lanspråktaget under perioden	-3,6	-6,7	-8,3	-43,4
Summa andra avsättningar vid periodens utgång	16,4	18,2	796,4	778,9
Avsättning, återställande av gammal deponi	1,5	1,4	1,5	1,4
Avsättning, återställande av ny deponi	14,9	16,8	14,9	16,8
Avsättning uppskjuten skatt	-	-	780,0	760,7
Avsättning negativ goodwill	-	-	0,0	0,0

Not 22 Långfristiga skulder	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Ingående låneskuld	4 000	3 008,3	5 315,3	5 543,7
Årets förändring				
- nya lån	755,0	1 010,0	700,0	1 012,8
- genom förvärv av dotterföretag				
- genom försäljning av dotterföretag				-0,1
- amorteringar	-55,0	-18,3	-936,8	-1 241,1
- nedskrivningar				
Utgående låneskuld	4 700,0	4 000,0	5 078,4	5 315,3
Utlånat till kommunägda bolag	4 405,0	3 650,0		
Kommunens egna låneskuld	295,0	350,0		
Säkrad låneskuld	240,0	240,0		
Ränteswap 100 mnkr, fast ränta, 2,42 %, marknadsvärde	-11,2	-8,9		
Ränteswap 140 mnkr, fast ränta, 2,15 %, marknadsvärde	-0,8	-4,3		
Återstående genomsnittlig löptid, år	2,6	3,6		
Ränteswapparnas påverkan på kommunens räntekostnader	-6,6	-5,6		
Genomsnittlig ränta, inklusive ränteswappar	0,09 %	0,11 %		
Genomsnittlig ränta, exklusive ränteswappar	-0,05 %	-0,05 %		
Genomsnittlig räntebindningstid, inklusive ränteswappar	4 månader	5 månader		
Genomsnittlig kapitalbindningstid	28 månader	29 månader		
Lån som förfaller inom				
- 1 år	1 650,0	1 150,0		

Not 22 Långfristiga skulder	KOMMUN		KONCERNEN	
1-2 år	500,0	650,0		
2-3 år	900,0	500,0		
3-5 år	800,0	900,0		
> 5 år	850,0	800,0		

Avser total upplåning via internbank och exklusive kreditlöften. Räntenivån avser nivå per 31 december.

Not 23 Investeringsbidrag	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Ingående investeringsbidrag	0,0		0,0	
Underåret erhållna investeringsbidrag	2,3		2,3	
Årets upplösning investeringsbidrag	0,0		0,0	
Utgående investeringsbidrag	2,3		2,3	

Not 24 Kortfristiga skulder	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Kortfristiga skulder				
- Personalens källskatt	38,0	34,9	41,2	37,8
- Friköpsmedel P-platser	16,0	16,0	16,0	16,0
- Skuld Jämtlands Räddningstjänstförbund	12,1	12,2	8,9	8,9
- Resultatutjämnning, VA-verksamhet	24,6	17,2	24,6	17,2
- Resultatutjämnning, Renhållningen	-0,2		-0,2	
- Övriga kortfristiga skulder	22,0	14,2	480,0	1 452,8
Leverantörsskulder	124,9	112,9	412,1	265,8
Upplupna kostnader				
- Sociala avgifter	45,8	41,9	49,5	45,1
- Semesterlöneskuld	116,6	116,3	129,9	129,1
- Leverantörsreskontra	50,1	46,8	50,1	46,8
- Pensionskostnad individuell del	102,9	95,2	110,3	102,1
- Timlöner	32,0	30,3	32,4	30,3
- Skatteskulder	4,4	3,0	108,9	182,3
- Övriga upplupna kostnader	47,3	31,4	139,0	118,6
Förutbetalda intäkter				
- Skatteintäkter	7,4	1,6	7,4	1,6
- Hyresintäkter	16,4	11,0	16,4	11,0
- Bidrag	4,3	10,2	4,3	10,2
- Anslutningsavgifter	36,8	30,7	36,8	30,7
- Övriga förutbetalda intäkter	30,2	67,1	118,2	159,5
Summa	731,6	692,9	1 785,8	2 665,8

Not 25 Ansvarförbindelser	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Pensionsförpliktelser som inte upptagits bland skulderna eller avsättningarna				
Ingående ansvarförbindelse enligt underlag KPA	1 602,4	1 677,7	1 602,4	1 677,7
Pensionsutbetalningar	-63,9	-64,6	-63,9	-64,6
Ränte- och basbeloppsuppräknings	18,0	24,4	18,0	24,4
Förändring löneskatt	-14,9	-14,7	-14,9	-14,7
Ändringar av försäkringstekniska grunder (i förekommande fall)		-		-
Övrigt	-15,6	-20,4	-15,6	-20,4
Överfört till avsättning	-456,0	-456,0	-456	-456,0
Utgående ansvarförbindelse pensioner	1 070,0	1 146,4	1 070,0	1 146,4

Not 25 Ansvarförbindelser	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Aktualiseringsgrad (den andel av personakterna för anställd personal som är uppdaterad med avseende på tidigare pensionsgrundande anställning)	94,0	92,0	94,0	92,0

Not 26 Borgensförbindelser	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Kommunägda företag	410,0	1 218,0	0,0	0,0
Bostadsrättsföreningar och boendekooperativ	232,4	254,2	232,4	254,2
Samlingslokaler mm	0,3	0,3	0,3	0,3
Idrottsföreningar	3,0	3,3	3,0	3,3
Kommunalt förlustansvar för egna hem	0,7	1,3	0,7	1,3
Summa	646,4	1 477,1	236,4	259,1

Not 27 Visstidspensioner	KOMMUN		KONCERNEN	
	2016	2015	2016	2015
Beräknat belopp för avtal om visstidsförordnande för 6 arvoderade förtroendevalda (Visstidspension enligt PBF) och omställningsstöd för 3 förtroendevalda (Omställningsstöd enligt OPF-KL)	13,1	10,9	13,1	10,9

Not 28 Framtida förfallobelopp leasing	KOMMUN		KONCERN	
	2016	2015	2016	2015
Under året betalda leasingavgifter	24,8	10,9	24,8	10,9
Framtida förfallobelopp (minimileaseavgifter)	14,6	14,6	14,6	14,6
- varav förfall inom 1 år	8,1	8,1	8,1	8,1
- varav förfall inom 2 till 5 år	6,5	6,5	6,5	6,5
- varav förfall efter 5 år	-	-	-	-

3.5 Tillämpade redovisningsprinciper

Den kommunala redovisningen regleras av lagen om kommunal redovisning (SFS 1997:614). Därutöver lämnar Rådet för kommunal redovisning (RKR) anvisningar och rekommendationer för kommunsektorns redovisning.

I enlighet med Rådet för kommunal redovisning skall tilläggsupplysningar lämnas för hur tillämpning sker av vissa principiellt viktiga rekommendationer. Nedan sker kommentarer i enlighet med detta. I de fall något avsteg helt eller delvis sker mot ovan nämnda regelverk kommenteras detta också nedan. Viktiga övriga redovisningsprinciper kommenteras också.

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med lagen om kommunal redovisning och rekommendationer från Rådet för kommunal redovisning vilket bland annat innebär att: Intäkter redovisas i den omfattning det är sannolikt att de ekonomiska tillgångarna kommer att tillgodogöras kommunen och intäkterna kan beräknas på ett tillförlitligt sätt. Fordringar har upptagits till de belopp varmed de beräknas inflyta. Tillgångar och skulder har upptagits till anskaffningsvärde där inget annat anges. Periodiseringar av inkomster och utgifter har skett enligt god redovisningssed.

Redovisning av pensionsförpliktelser

Enligt lagen skall pensioner som intjänats före 1998 inte redovisas som skuld eller avsättning i balansräkningen utan istället som ansvarförbindelse. Kommunfullmäktige beslutade 2010-12-09, § 189, att del av ansvarförbindelse, initialt 433,0 mnkr skulle redovisas som pensionsavsättning. Motivet till beslutet var följande. "Vid tillämpning av gällande redovisningsprinciper kommer utbetalningar avseende amortering på pensionsåtaganden före

1998 att medföra en belastning på kommunens resultat. Redovisningen av amorteringen kommer därmed att belasta resultatet två gånger, dels genom de årliga avsättningar som skett till pensionsfonden, dels genom den årliga amorteringen. För att motverka denna skevhet som uppstår vid tillämpning av nuvarande redovisningsprinciper, beslutades att pensionsavsättning motsvarande pensionskapitalets storlek, 433,0 mnkr, bokförs som kostnad i bokslutet för 2010. Kommunen redovisar därför från och med 2010 del av pensionsförpliktelse intjänad före 1998 som avsättning, vilket är ett avsteg från god redovisningssed och rekommendation RKR 10:2 Avsättningar och ansvarsförbindelser.

Om kommunen följde rekommendationen fullt ut skulle det egna kapitalet vara högre och avsättningarna motsvarande lägre.

Klassificering av finansiella tillgångar

Kommunens pensionsmedelsportfölj klassificeras som helhet som finansiell anläggningstillgång i enlighet med av fullmäktige antaget reglemente KF § 104/2010. Redovisningen är ett avsteg från rekommendation RKR 20. Motivet till fullmäktiges beslut var att pensionsmedelsförvaltningen är långsiktig och att tillgångarna inte utan vidare ska kunna omdisponeras för andra ändamål.

Värdering och upplysningar om pensionsförpliktelser

Rekommendationen RKR 17.1 Värdering och upplysningar om pensionsförpliktelser normerar hur pensionsförpliktelser skall värderas i den kommunala årsredovisningen. Av den framgår att värdering av pensionsförpliktelser ska göras med tillämpning av RIPS 07. Av rekommendationen framgår även att det ska upplysas om pensionsförpliktelsens aktualiseringsgrad, dvs andel pensionsgrundande tider som är helt utredda. För de som inte är aktualiserad uppskattas pensionsgrundande tid.

Periodisering av skatteintäkter

Kommunen redovisar i enlighet med rekommendation RKR 4.2, Redovisning av skatteintäkter, det vill säga att slutavräkning av kommunalskatt beräknas på Sveriges kommuners och landstings prognos.

Särskild avtalspension, visstidspension och omställningsstöd m.m.

Beräkning av åtagande för visstidsförordnanden har redovisats i enlighet med rekommendation RKR 2.2 Särskild avtalspension, visstidspension och omställningsstöd m.m. Visstidsförordnanden som ger rätt till särskild avtalspension redovisas som avsättning när det är troligt att de kommer att leda till utbetalningar. Avtal som inte lösts ut redovisas som ansvarsförbindelse.

Leasing

Samtliga leasingavtal har klassificerats som så kallade operationella leasingavtal, vilket är ett avsteg gentemot RKR:s rekommendation 13.2 Redovisning av hyres-/ leasingavtal.

Immateriella och materiella anläggningstillgångar

Anläggningstillgångar har i balansräkningen upptagits till anskaffningsvärdet efter avdrag för planerliga avskrivningar. Immateriella och materiella anläggningstillgångar skrivs av planerligt i förhållande till uppskattad nyttjandeperiod. Avskrivningstiderna har fastställts med utgångspunkt från Rådet för kommunal redovisnings skrift "Avskrivningar", men med en egen bedömning av tillgångarnas beräknade nyttoperiod. Ett halvt basbelopp bedöms som gräns för inventarier av mindre värde och aktiveras därför inte. Alla immateriella anläggningstillgångar är externt förvärvade.

Kommunen komponentavskriver investeringar över 2,5 mnkr vad gäller gator/vägar och 5 mnkr vad gäller fastigheter med ianspråkstagandedatum från och med 2014.

Investeringsbidrag

Från och med 2016 redovisas investeringsbidrag i enlighet med RKR:s rekommendation 18 som en förutbetalad intäkt och redovisas bland långfristiga skulder periodiseras över anläggningens nyttjandeperiod.

Avsättningar

Utöver avsättningar för pensionsförpliktelser redovisar kommunen även avsättningar för återställande av deponier. Klassificering och värdering har skett med stöd av RKR:s rekommendation nr 10.2 Avsättningar och ansvarsförbindelser. Kring avsättningar råder osäkerhet kring värdering och det utflöde av resurser som förpliktelsen leder till. När det gäller avsättning för återställande av deponier har värdering skett enligt praxis i branschen, en bedömd kostnad/m³. Då utflödet av resurser till tid och belopp är osäkra blir även värderingen osäker, lagstiftningens tillämpning och metoder för återställande är två aspekter som skapar osäkerhet i värdering.

Exploateringsredovisning

Kommunens exploateringsstillgångar klassificeras som omsättningstillgångar och resultat från exploateringsverksamheten intäktsförlöpande.

Anslutningsavgifter

För redovisning av anslutningsavgifter tillämpas RKR 18 Intäkter från avgifter, bidrag och försäljningar. Rekommendationen innebär att anslutningsavgifter periodiseras över respektive anläggningstillgångs nyttjandeperiod. I detalj innebär principen att 7/8 delar av inbetalda anslutningsavgifter periodiseras som förutbetalda anslutningsavgifter.

Sammanställd redovisning

Den sammanställda redovisningen är upprättad i enlighet med rekommendation nr 8.2 från Rådet för kommunal redovisning. Koncernredovisningen baseras på Östersunds kommuns redovisningsprinciper och redovisningsmodell. Den sammanställda redovisningen är upprättad enligt förvärvsmetoden med proportionell konsolidering. Förvärvsmetoden innebär att endast eget kapital som intjänats i koncernföretag efter förvärvet har medräknats i kommunkoncernens egna kapital. Proportionell konsolidering innebär att belopp som inkluderats i den sammanställda resultat- och balansräkning motsvarar kommunens andel i företagen.

Den sammanställda redovisningen omfattar Östersunds kommun, Jämtkraft AB som ägs till 98 %, Jämtlands Gymnasieförbund, 64 %, Jämtlands Räddningstjänstförbund, 26,86 %, Visit Östersund, 49 % samt Östersunds Rådhus AB som är helägt. Östersunds Rådhus AB äger till 100 % Östersundshem AB och Östersunds Sport- och Eventarena AB.

4 Kommunen som arbetsgivare 2016

4.1 Medarbetarna

4.1.4 Antal årsarbetare

Vid mätillfället 1 november fanns det 4 856,7 årsarbetare. Uppgiften avser tillsvidare- och visstidsanställda med månadslön omräknat till heltid.

Det är en ökning med 195,7 årsarbetare jämfört med föregående år. Barn- och utbildningsförvaltningen har ökat med 90,2 årsarbetare och Socialförvaltningen med 60,0 årsarbetare jämfört med samma tidpunkt ifjol och är de förvaltningar som ökat mest.

Av totalt 5 146 anställningar var 4 446 tillsvidare- och 700 visstidsanställningar. Antalet tillsvidareanställningar har ökat med 76 och antalet visstidsanställningar har ökat med 118 jämfört med föregående år.

Personalomsättningen för tillsvidareanställda var under året 10,9% vilket är högre än under 2015 då den var 8,9 %.

4.1.5 Åldersfördelning

Medelåldern för tillsvidareanställda är 47,0 år och är därmed något lägre än 2015. Både kvinnornas och männens medelålder har sänkts. Kvinnornas medelålder är 47,1 år och männens 46,8 år. Högst medelålder har Serviceförvaltningen med 48,6 år och lägst medelålder har Socialförvaltningen med 43,2 år.

Andelen tillsvidareanställda i åldersintervallet upp till och med 29 år har ökat 0,7 procentenheter jämfört med föregående år och är nu 8,3 % av de anställda. Andelen som är 50 år eller äldre är 45,9 % av de tillsvidareanställda, vilket är 0,4 % -enheter lägre än 2015. Andelen anställda över 65 år är 0,5 % vilket är oförändrad jämfört föregående år.

4.1.6 Könsfördelning

Av kommunens alla tillsvidareanställda var 74,8 % kvinnor och 25,2 % män, vilket är en minskning av andelen män med 0,2 procentenheter jämfört med 2015.

Vid mätillfället 1 november 2016 finns ingen förvaltning med jämn könsfördelning, sju av organisationens åtta förvaltningar är kvinnodominerade och en förvaltning mansdominerad. Av kommunens tio största yrkesgrupper är samtliga kvinnodominerade.

4.1.7 Sjukfrånvaro

Sjukfrånvaron under året uppgår till 8,1 %. Sjukfrånvaron har minskat med 0,3 procentenhet jämfört med 2015.

Totalt för kommunen	2016	2015
Total sjukfrånvaro	8,1 %	8,4 %
Kvinnor	9,2 %	9,6 %
Män	5,4 %	5,5 %
Upp till 29 år	7,9 %	7,4 %
30-49 år	7,8 %	7,4 %
50 år och äldre	8,5 %	8,7 %
Långtidssjuka 60 dagar eller mer av total sjukfrånvaro	56,9 %	60,4 %

Sjukfrånvaron har minskat både bland kvinnorna och bland männen. Om man tittar på sjukfrånvaron både vad gäller kön och ålder så har den minskat för både kvinnor och män i åldersintervallen 30 år och äldre, medan den har ökat i åldersintervallet upp till 29 år. Den största minskningen, 0,7 procentenheter, finns bland kvinnorna i åldersintervallet 30-49 år. Högsta sjukfrånvaron finns bland kvinnor i åldersintervallet 50 år och äldre 9,4 %. Lägst sjukfrånvaron har männen i intervallet 30-49 år, 4,8 %.

En mer utförlig redovisning kring sjukfrånvaron per förvaltning återfinns under det konkretiserade långsiktiga målet gällande sjukfrånvaro.

4.1.8 Sysselsättningsgrad

Den genomsnittliga sysselsättningsgraden för tillsvidareanställda är 1 november 95,3 %. Sysselsättningsgraden för kvinnor är 94,8 % och för männen 96,9 %. Sysselsättningsgraden har höjts med 0,3 % för kvinnorna och sänkts med 0,1 % för männen jämfört med 2015.

Bland de tillsvidareanställda arbetar 79,8 % heltid vilket är en ökning med 1,1 procentenhet jämfört med 2015. Andelen tillsvidareanställda kvinnor som arbetar heltid är 77,4 % och andelen män som arbetar heltid är 87,1 %. En ökning med 1,6 procentenheter för kvinnor och minskning för männen med 0,1 procentenhet.

Den genomsnittliga sysselsättningsgraden för deltidsanställningar har ökat från 76,9% till 77,0% för kvinnor och från 75,6% till 76,0% för männen.

4.1.9 Övertid

Antal övertidstimmar har ökat under 2016. Antalet timmar är ca 51 900. En ökning med ca 2300 timmar jämfört med 2015.

4.1.10 Personalkostnader

Tabellen visar kommunens lönekostnader för månads- och timavlönad personal.

Kostnaderna avser inte uppdragstagare, förtroendevalda eller lönekostnad för personer anställda enligt beredskapsavtalet eller med offentligt skyddad anställning. Personalomkostnaderna är schablonberäknade.

Kostnad i miljoner kronor

Totalt för kommunen	2016	2015
Lönekostnad	1 647,9	1 543,4
Övertid	14,3	13,3
Sjuklön	29,3	27,9
Personalomkostnader	650,6	609,5
Summa kostnader månads- och timavlönad personal	2 342,2	2 194,1

4.1.11 Pensionsavgångar

Antalet pensionsavgångar under perioden 1 januari – 31 december var 112 stycken.

Om vi inkluderar avgångar av andra orsaker än pension lämnade 480 personer organisationen under 2016.

4.2 Konkretiserade långsiktiga mål

4.2.4 Att kommunen är en attraktiv arbetsgivare innebär att kommunen erbjuder utvecklingsmöjligheter och goda arbets- och anställningsförhållanden, samt att kommunen präglas av mångfald.

Andelen heltidsanställda månadsavlönade har ökat något per 1 november 2016 jämfört med samma tidpunkt 2015. Av alla anställda är 77,6% anställda på heltid vilket är 0,1 % -enheter högre än november 2015. Bland kvinnorna är 75,4% anställda på heltid och bland männen 84,0%.

Kopplat till attraktiv arbetsgivare har också mätning gjorts vad gäller andel ambassadörer i samband med mätning av Hållbart Medarbetarengagemang. Andelen ambassadörer har ökat med sex procentenheter jämfört med 2014 och är nu 24 %.

När det gäller nämndernas måluppfyllelse för mål kopplade till attraktiv arbetsgivare kan konstateras att tre av nio mål uppnås. Det gäller Vård- och omsorgsnämnden och Utförarstyrelsen/Serviceförvaltningen och Teknisk förvaltning.

4.2.5 Alla medarbetare värderas lika och arbetsmiljön på kommunens arbetsplatser är hälsofrämjande och ger förutsättningar för ett hållbart arbetsliv.

Mätning av Hållbart medarbetarengagemang genomfördes under hösten 2016 och värdet blev 77, vilket är ett bra resultat, dock är det två punkter sämre än vid förra mätningen. Svarefrekvensen var 60 % vilket är lägre än vid tidigare genomförda mätningar. Anledningen till den lägre svarefrekvensen är troligen att vi för första gången använde e-post för utskick av länk till enkäten, i stället för pappersenkät. Många medarbetare har inte tidigare haft egen e-post och är inte vana att använda verktyget. Vid nästa undersökning kommer svarefrekvensen troligen vara högre.

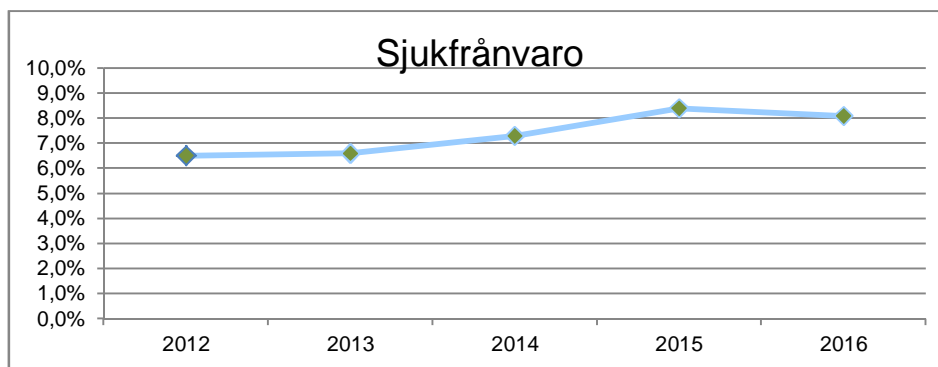
Stressindex har försämrats från 66 till 60 i 2016 års mätning.

De två nämnderna, Vård- och omsorgsnämnden och Utförarstyrelsen/Teknisk förvaltning, som har mål kopplade till hållbart arbetsliv uppnår inte sina mål.

4.2.6 Sjukfrånvaron i den kommunala organisationen är högst 4,5 % år 2020.

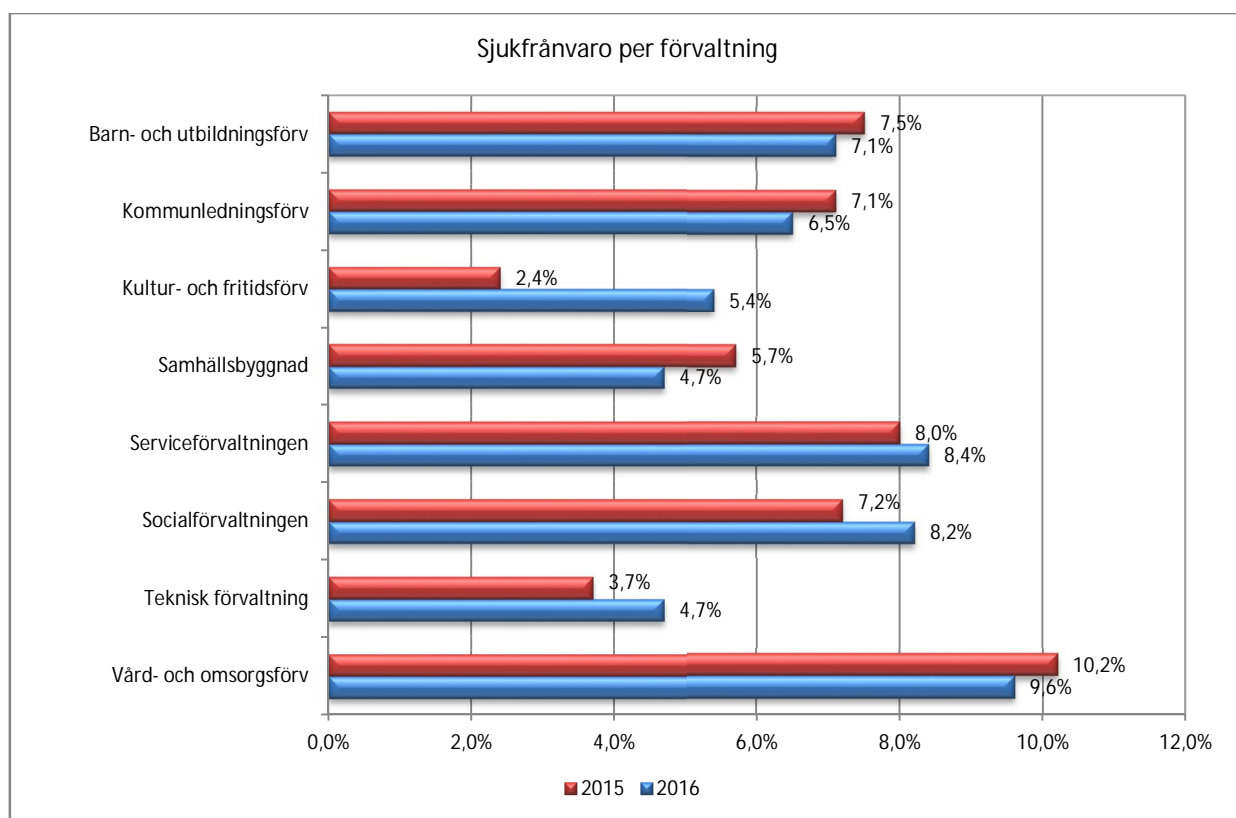
Sjukfrånvaron för perioden 1 januari 2016-31 december 2016 uppgår till 8,1 %, vilket 0,3 procentenheter lägre än i fjol. Den negativa trenden har brutits och sjukfrånvaron minskar för första gången sedan 2011.

Diagrammet nedan visar sjukfrånvaron totalt för Östersunds kommun 2012-2016.

En specialistgrupp bestående av HR-konsulter som endast arbetar med rehabilitering har bildats i syfte att utveckla kompetensen internt och därmed kunna arbeta mer strukturerat och professionellt med rehabilitering. Samtliga rehabiliteringsärenden har systematiskt gått igenom vilket har resulterat i många avslutade ärenden, både i form av återgång i arbete men också i form av avslut av anställning. Satsningar har gjorts på uppföljning av korttidssjukfrånvaro. Den korta frånvaron, dag 1-14 har ökat något jämfört med 2015 medan den långa sjukfrånvaron, 60 dagar eller mer, har minskat. Under 2016 var 56,9% av all sjukfrånvaro i intervallet 60 dagar eller mer. Motsvarande nivå för 2015 var 60,4 %. Antalet långtidssjuka i november 2016 är 268 personer, vilket är 33 personer färre än vid samma tidpunkt 2015. Som en följd av samtliga insatser har den negativa trenden med ökad sjukfrånvaro brutits och sjukfrånvaron är nu lägre genomfört med föregående år.

Fyra av de åtta förvaltningarna har en lägre sjukfrånvaro under 2016 jämfört med 2015. Det gäller Barn- och utbildningsförvaltningen, Kommunledningsförvaltningen, Samhällsbyggnad och Vård- och omsorgsförvaltningen. Övriga förvaltningar har högre sjukfrånvaro 2016 jämfört med 2015. Störst ökning har Kultur- och fritidsförvaltningen med 3,0 procentenheter, dock är förvaltningen liten och enstaka sjukfall får stort genomslag på den totala sjukfrånvaron för förvaltningen. Socialförvaltningen och Teknisk förvaltning har båda har en ökning med 1,0 procentenheter medan Serviceförvaltningen har en ökning med 0,4 procentenheter.

När det gäller nämndernas måluppfyllelse är det de två stora förvaltningarna, Barn- och utbildningsförvaltningen och Vård- och omsorgsförvaltningen, som når sina mål för sjukfrånvaron 2016.

4.3 Personalpolitiska aktiviteter under året

4.3.4 Arbetsmiljö och rehabilitering

Under året har arbetsmiljöutbildning för chefer och skyddsombud genomförts. Från 1 mars trädde nya föreskrifter om organisatorisk och social arbetsmiljö i kraft (AFS 2015:4). Tre miniseminerier angående detta har genomförts och ett utbildningskoncept har arbetats fram. Ett flertal förvaltnings specifika utbildningar inom arbetsmiljö- och rehabiliteringsområdet har också genomförts. Flera styrdokument kopplade till det systematiska arbetsmiljöarbetet har uppdaterats, bland annat riktlinjerna för kränkande särbehandling och arbetsmiljöpolicy.

Nytt avtal avseende företagshälsovård har tecknats efter upphandling. Tidigare leverantör vann upphandlingen och pågående intensiva samarbete med fokus på att sänka kommunens höga sjuktalet fortsätter därmed.

4.3.5 Medarbetar- och ledarutveckling

Under året har en seminarieserie omfattande fyra seminarier med olika teman erbjudits alla medarbetare vilket utvärderingarna visar varit mycket uppskattat.

Fyra grupper i chef- och ledarutvecklingsprogrammet har startat och två grupper har avslutats under året.

För att säkra ledarförsörjningen i organisationen har vi genomfört utvecklingsprogram för tänkbara ledare med 16 deltagare som avslutades i april och i september startade ett nytt program.

Två chefsdagar har genomförts under året, en med temat "Attraktiv och värdefull" och en med fokus på ledarskap, organisation och styrning i offentlig sektor.

I syfte att utveckla stödet till cheferna har en ny chefshandbok lanserats på Insidan.

Arbete pågår med att utveckla webbaserad kommungemensam introduktion för nyanställda.

4.3.6 Mångfald och Likabehandling

Enligt ett politiskt beslut har HBTQ-certifiering påbörjas som ett pilotprojekt i vissa verksamheter, som ett led att skapa god hälsa på lika villkor och en omgivning som accepterar att alla är olika men lika mycket värda. Biblioteket och Elevhälsan har blivit certifierade under året och Storsjöskolan, Område HR samt Område Kommunikation kommer att certifieras under första halvåret 2017.

HBTQ är ett samlingsnamn och förkortning för homosexuell, bisexuell, transperson och queer. Det är Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter (RFSL) som genomför HBTQ-certifieringen. En HBTQ-certifiering innebär att öka kunskapen i, samt synliggöra att, en organisation arbetar strategiskt i syfte att erbjuda en god arbetsmiljö för anställda och ett respektfullt bemötande av medborgare och brukare av kommunala tjänster utifrån ett HBTQ-perspektiv.

Under året har arbetet med anpassning till den nya diskrimineringslagen, som träder i kraft 1 januari 2017, pågått. Bland annat har riktlinjerna mot trakasserier och riktlinjerna till mångfaldspolicy uppdaterats. Tanken är att samordna arbetet med den nya diskrimineringslagen med det systematiska arbetsmiljöarbetet. Samtliga förvaltningar har likabehandlingsplaner med aktiva åtgärder som man arbetat med under året.

4.3.7 Övriga arbetsgivarfrågor

Inför 2016 års löneöversyn fanns centrala avtal med samtliga förbund utom Kommunal. Ny lön betalades ut i april för alla fackliga organisationer utom Kommunal, där arbetsgivaren ensidigt betalade ut ny lön i november. Det totala utfallet i löneöversyn landade på ca 3,3 %.

Inför 2013 träffades överenskommelse med samtliga kollektivavtalsbärande fackliga organisationer om växling av semesterdagstillägg mot extra ledighet. För den medarbetare som har rätt till 25 semesterdagar ger växlingen ytterligare fem dagar och för medarbetare med rätt till 31 eller 32 semesterdagar ger växlingen sex dagar extra. Under 2016 har 905 personer valt att växla vilket är 97 personer fler än 2015.

Östersunds kommun använder e-rekrytering i syfte att underlätta och kvalitetssäkra rekryteringsprocessen, vilket innebär att utannonserade tjänster söks via hemsidan. Samtliga ansökningshandlingar hanteras idag webbaserat. Under 2016 har vi haft ute 637 annonser till 1130 tjänster och antal sökande har varit 9 855. Högst antal sökande per tjänst har Samhällsbyggnad med i snitt 30 sökande. Lägst antal sökande per tjänst har Barn- och utbildningsförvaltningen med i snitt 5 per tjänst och Vård- och omsorgsförvaltningen med i snitt 9 sökande per tjänst.

Ett arbete för att skapa Östersunds kommuns arbetsgivarvarumärke har påbörjats.

Östersunds kommun har fått äran att i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting arrangera Arbetsgivarforum 2017. Planering för arrangemanget pågår.

5 Miljöredovisning

Det här är en sammanfattning av kommunens miljöredovisning 2016. Här finns övergripande information om mål, händelser och resultat från det gångna årets miljöarbete.

Miljöredovisningen beskriver hur kommunen arbetar med de miljömål vi satte för det föregående året, om vi nådde målen och på vilket sätt vi följt upp dem. Miljöredovisningen beskriver också mer detaljerat resultatet av kommunens praktiska miljöarbete och fungerar som underlag för det fortsatta miljöarbetet.

Hur går det med miljöarbetet?

Med stolthet kan konstateras att Vinterstaden Östersund fortsätter att ta sitt klimatansvar och bidra till minskade fossila koldioxidutsläpp och minskad energianvändning, både inom de kommunala verksamheterna och i den geografiska kommunen. Kommunen tar också ansvar för de övriga prioriterade miljöfrågorna och närmar oss målet att bli en hållbar, trygg och säker kommun.

Transporterna är en av de stora utmaningarna vi har framför oss i hela den geografiska kommunen. Swedavia jobbar på att få flygningar med grönt flygbränsle till Åre – Östersunds flygplats för att minska belastningen av vårt resande. Östersunds kommun fortsätter att vara ledande i gröna transportfrågor och har under året startat upp projekt med satsningar på elbusslinje, expresscykelvägar och laddinfrastruktur. Dessa projekt är också ett led i att skapa förutsättningar för klimatsmarta medborgare. Under 2016 har HVO kommit in som drivmedel för tunga fordon i den kommunala verksamheten.

Förskolorna har påbörjat utfasningen av hälso- och miljöstörande ämnen som barn utsätts för i verksamheten. Som stöd har Barn- och utbildningsförvaltningen tagit fram en egen handlingsplan och utbildat sin personal. Inköpen av ekologisk mat till de kommunala köken fortsätter att öka och vi är på god väg att klara även det målet. Den expansiva byggperioden som kommunen befinner sig i ställer dagligen stora krav på oss när det gäller att inte öka eller skapa nya miljöproblem. Att i detta arbete skapa förutsättningar för medborgare att bli

klimateffektivitet, är en utmaning vi ser som har direkt koppling till kommunens mål att bli en hållbar, trygg och säker kommun.

Klimatfrågorna har fått stor uppmärksamhet under 2016 både lokalt och globalt, inte minst utifrån effekterna av de klimatförändringar som blivit allt mer tydliga. Regeringen har också slagit fast att Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer och startat upp initiativet Fossilfritt Sverige där Östersund är en av aktörerna. Även om vi i Östersund sakta närmar oss våra mål återstår många utmaningar och vi behöver vara säkra på att minskningstakten vi har är tillräcklig. För att det ska bli tydligare för oss när vi måste ta alla de steg vi har framför oss, för att gå i mål som fossilbränslefri och energieffektiv kommun 2030, håller vi på att ta fram en klimatkortplan. Planen beräknas vara klar under 2017. I nuläget finns det många nationella stöd att söka för klimatsatsningar och det är en möjlighet som kan nyttjas för att förverkliga klimatmålen.

Målen för årets miljöarbete

Kommunen ska säkerställa att man arbetar med rätt områden och lägger resurser där de ger bäst miljöförbättring. Därför tar vi varje år fram både långsiktiga och mer detaljerade mål för vårt miljöarbete. Vi kallar dessa för långsiktiga mål med konkretiseringar och respektive nämnders mål. De långsiktiga målen med konkretiseringar beslutas av kommunfullmäktige medan varje nämnd tar fram mål som ska bidra till att uppfylla de långsiktiga målen. Mer information om tillvägagångssättet för vårt miljöarbete finns på www.ostersund.se/bygga,bo och [miljö/hälsa](http://www.ostersund.se/miljo/halsa) och [miljö/kommunens miljöarbete/miljöledningssystem](http://www.ostersund.se/miljo/kommunens).

Långsiktigt mål

I det ekologiskt hållbara Östersund är livsmiljön hållbar, trygg och säker och främjar biologisk mångfald. Östersund är fossilbränslefritt och energieffektivt 2030.

Konkretisering 1

De fossila koldioxidutsläppen minskar med 100 % till 2030 och energiförbrukningen minskar med 20 % jmf med 2010.

Resultat

Mellan 2010 och 2015 har de fossila koldioxidutsläppen i Östersunds kommun som geografisk enhet minskat med 35 %. De fossila koldioxidutsläppen i kommunförvaltningen har minskat med 53 % under samma period.

Mellan 2010 och 2015 har energianvändningen i Östersunds kommun som geografisk enhet minskat med 19 %. Energiförbrukningen i kommunförvaltningen har minskat med 17 %.

Konkretisering 2

Planering och genomförande av kommunens verksamheter skapar inte nya miljö- och hälso-problem eller ökar befintliga. Giftiga kemikalier i förskolor och skolor är utfasade till 2020. Av de livsmedel som kommunen köper in är minst 50 % ekologiskt till 2020.

Resultat

Miljö och hälsa genomförde under sommaren 2015 en inventering på alla kommunala förskolor. Varje förskola fick en separat rapport där förslag på förbättringar lämnades. Barn- och utbildningsförvaltningens miljömål 2016 var att 50 % av alla förskolor skulle rensa ut identifierade produkter. Miljöuppföljningen visar att 26 % av alla förskolor har gjort detta.

Kommunens mål är 50 % ekologiska livsmedel i kommunal verksamhet till 2020. Andelen ökar och resultatet för 2016 är 28 %.

Konkretisering 3

Kommunen skapar förutsättningar för klimatsmarta medborgare. Kommunen är en förebild i arbetet för ekologisk hållbarhet, vilket visar sig i att vi behåller vår miljöcertifiering.

Resultat

Kommunen skapar förutsättningar för klimatsmarta medborgare bland annat genom infrastruktursatsningar på laddinfrastruktur för elbilar, elbuss samt expresscykelvägar.

Vid de årliga miljörevisionerna fick kommunens miljöarbete godkänt och miljöcertifieringen är giltigt tills uppföljningen 2017.

Miljöåret 2016 – axplock av aktiviteter och händelser

Klimat

Östersunds kommun arbetar just nu med att ta fram en klimatfärdplan som ska innehålla strategier och förslag till handlingsplan för att nå målet om ett fossilbränslefritt och energieffektivt Östersund 2030.

Östersunds kommun har beviljats medel från Energimyndigheten för att genomföra projektet "Kartläggning av tjänsteresor enligt CERO - kapacitetsutveckling". CERO innebär en strukturerad metod för att analysera tjänsteresor och pendlingsresor och hitta vägar mot klimatmål med störst ekonomisk besparingspotential och genomförs som en del av klimatfärdplanen.

Den 21 september 2016 arrangerade Östersunds kommun, i samverkan med Länsstyrelsen, Länsförsäkringar och Energikontoret, det årliga klimatseminariet. Temat var "Från Paris till hemmaplan" och handlade om hur FN:s klimatavtal påverkar oss och hur kan vi bidra till att uppfylla vår del av avtalet. Föreläsare var bland annat Anders Wijkman, Pär Holmgren och Åsa Romson. Seminariet hade över 400 besökare. Hela seminariet filmades av SVT och visades på Tv samt kan ses i efterhand på SVT Forum.

För åttonde året i rad deltog Östersund i mars 2016 i Världsnaturfondens årliga internationella klimatkampanj Earth Hour. Under Earth Hour släcks belysningen ner under en timme för att uppmärksamma klimatfrågan. I år genomfördes flera aktiviteter på temat Bilen, Biffen och Bostaden under hela veckan. På lördagkvällen genomfördes ett arrangemang i Vinterparken för kommuninvånare med musikframträdande, slalomfackeltåg i Gustavsbergsbacken och fackeltåg till Stortorget för deltagarna. Kommunen bjöd på Fairtrade fika. Ca 150 personer deltog.

På Kastalskolan i Brunflo har kommunen bytt ut fossil eldningsolja till bioolja. Satsningen har finansierats genom bidrag från det statliga stödet Klimatklivet.

Måltidsservice och barn- och utbildningsförvaltningen har deltagit i projektet VEGA under året, med stöd från Klimatkommunerna. VEGA står för Mer vegetariskt och mindre matsvinn i skolor genom samarbete och elevinflytande. På Sörgårdsskolan och Orrvikens skola har pedagoger och måltidspersonal genomfört aktiviteter för att öka förståelsen för klimatsmart mat samt provat olika vegetariska rätter.

I Östersund mäts passerande cyklister med radarmätare vid fyra platser. Cykeltrafiken har ökat under 2016. Sedan 2012 har antalet cykelpassager ökat med 8 %. Totalt passerade 625 940 cyklister samtliga fyra mätpunkter.

I projektet Funktionella Mittstråket kommer ca 8 km expresscykelvägar att byggas från 2016 till 2019. Expresscykelvägar är separerade från gång- och biltrafik och underlättar för snabb och säker pendling med cykel. Under 2016 har arbetet påbörjats på södra delen av Brunflövågen och vid Trondheimsvägen.

Projektet Vintertramparna avslutades i april 2016, de 100 deltagarna cyklade i genomsnitt totalt 74 % av sina arbetsresor under vintersäsongen 2015/2016. Målet var att cykla 60 % av arbetsresorna.

Den 16-22 september 2016 arrangerade Östersunds kommun, tillsammans med samarbetspartners, Europeiska Trafikantveckan för fjortonde året i rad. Temat under veckan fokuserade på hållbart resande och lönsamhet och årets slogan var "Res hållbart – lönsamt och smart!".

Utbyggnaden av laddinfrastruktur fortsätter och Östersunds kommun har 96 laddpunkter och ligger i topp fem bland Sveriges kommuner när det gäller flest antal laddpunkter per kommun.

Östersunds kommun har beviljats statliga medel i Klimatklivet för att sätta upp laddinfrastruktur på landsbygden i Fåker, Häggenås, Orrviken, Tandsbyn och Lillsjöhögen samt en kombinerad event- och infartsparkering vid arenaområdet. Dessutom ska laddmöjligheterna i kommunflottan förbättras, totalt är det 34 laddstolpar och 68 laddpunkter.

Projektet pågår och byggnationerna kommer att färdigställas under våren 2017.

I december 2015 beviljades Östersunds kommun medel från stadsmiljöavtalet för att bygga laddinfrastruktur för en elbusslinje med tillgänglighetsanpassade hållplatser. Projektet har startats upp under 2016 med målsättningen att linjen ska vara i drift 2018.

Teknisk förvaltning har konverterat en bensintank till HVO och har under året börjat köra tunga dieselfordon och personbilar på HVO. Bränslet är ett förnybart biodrivmedel som framställs av avfall och olika restprodukter.

Östersunds kommun köper enbart förnyelsebar el. TF Fastighet arbetar kontinuerligt med åtgärder för att minska energianvändningen i kommunens skolor, förskolor, äldreboenden och övriga byggnader. Energieffektiviseringen under 2004-2015 har sänkt energikostnaden med 75 miljoner kronor summerat under perioden. 2015 hade man minskat energianvändningen per kvadratmeter med 25,7 %, samtidigt som fastighetsbeståndet, och därmed bruksarean, ökat med 35 % under samma period.

Vatten

Kommunen deltar i världstoaliettdagen som går av stapeln den 19/11 varje år. På så sätt vill kommunen öka medvetenheten hos Östersunds befolkning om vad det innebär att till exempel spola ner kemikalier i toaletten.

Miljö och hälsa har bedrivit tillsyn av anläggningar/fastigheter som avvattnas till Semsån eller vattendrag som ansluter till Semsån. Där avvattningsbedöms orsaka problem har krav ställts på åtgärder. Miljö och Hälsa bedriver även årligen tillsyn på samtliga kommunala dricksvattenanläggningar och dricksvattenanläggningar som drivs av vattenföreningar runt om i kommunen. De problem som varit med Lits vattenverk är numera åtgärdade, ett nytt UV-ljus har installerats. Tillsyn har även inriktats mot att granska huvudmannens egenkontroll av kommunala dagvattensystemet i Östersunds tätort. Detta görs kontinuerligt.

Kemikalier

Under 2016 har inventering av de öppna förskolorna utförts för att kartlägga exponeringen för hälso- och miljöstörade ämnen. Resultatet från inventeringen kommer att överlämnas till Barn- och utbildningsförvaltningen.

Under 2016 har Barn- och utbildningsförvaltningen i samverkan med bland annat Miljö och hälsa, Måltidsservice, Giffritt Jämtland Härjedalen, Renhållningen och Östersunds städ tagit fram en guide. Guiden är ett stödmaterial som ska hjälpa och guida personal ute på förskolorna att kunna rensa ut produkter och varor för att uppnå en giffri förskola.

Miljö och hälsa har under 2016 besökt ett 100-tal verksamheter som hanterar kemiska produkter och därmed omfattas av kemikalielagstiftningen.

Miljöpris

Östersunds kommun delar varje år ut et miljöpris på 10 000 kronor till företag, privatpersoner, organisationer eller andra som gjort en insats för hållbar utveckling i Östersunds kommun. Miljöpriset 2016 gick till Spiloteket.